

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Bağımsız Güvence Kararlarının Belirleyicileri

Hüseyin Temiz¹

Yasin Şeker²

Fevzi Serkan Özdemir³

Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Bağımsız Güvence Kararlarının Belirleyicileri	Determinants of Sustainability Reporting and Independent Assurance Decisions
<p>Öz</p> <p>Bu çalışmanın amacı Borsa İstanbul'da, BIST TÜM Endeksinde işlem gören işletmeler özelinde, işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarında etkili olan faktörleri incelemektir. 2010-2020 dönemine ait veri seti üzerinden, fark testleri ve lojistik regresyon analizleri ile işletme büyüklüğü, borçluluk oranı, kârlılık, yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu kadın üye oranı ve sürdürülebilirlik performansının sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarını anlamlı bir şekilde artırdığı; benzer şekilde işletme büyüklüğü ve borçluluk oranı, yönetim kurulu kadın üye oranı ve sürdürülebilirlik performansının işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma olasılıklarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.</p>	<p>Abstract</p> <p>This study aims to investigate the factors affecting firms' decision to release sustainability reports and to have external assurance for these reports. The sample of the study consists of firms operating the BIST ALL Index and the investigation period of the study covers the years 2010-2020. Difference tests and logistic regression methods are utilized in the study. The findings reveal that firm size, leverage, profitability, board size, board gender diversity, and sustainability performance significantly increase the probability of releasing a sustainability report. As for external assurance, it is observed that firm size, leverage, board gender diversity and sustainability performance positively affect the probability of having external assurance for the sustainability reports of the firms.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporu, Bağımsız Güvence, ESG Performansı, Kurumsal Yönetim</p>	<p>Keywords: Sustainability, Sustainability Report, Independent Assurance, ESG Performance, Corporate Governance</p>
<p>JEL Kodları: M49</p>	<p>JEL Codes: M49</p>

<p>Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı</p>	<p>Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.</p>
<p>Yazarların Makaleye Olan Katkıları</p>	<p>Çalışmanın tamamı üç yazarın eşit katkısıyla oluşturulmuştur.</p>
<p>Çıkar Beyanı</p>	<p>Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.</p>

¹ Doç. Dr., Samsun Üniversitesi, İİSBF, Sağlık Yönetimi Bölümü, huseyin.temiz@samsun.edu.tr

² Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, yasinseker01@gmail.com

³ Doç. Dr., Türkiye Büyük Millet Meclisi, TBMM Başkan Müşaviri, fsozdemir@gmail.com

1. Giriş

İklim değişikliği ve beraberinde getirdiği katastrofik riskler her geçen gün yaşamı daha fazla tehdit etmekte, tüm dünyayı birlikte hareket etme konusunda zorlamaktadır. Ülkeler, iklim değişikliğini yavaşlatmak ve olumsuz etkilerini kontrol altına alabilmek için taahhütlerde bulunmakta ve bu sürece katkı vermeyi hedeflemektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, önümüzdeki on yılda iklim değişikliğiyle mücadele için 1,7 trilyon Amerikan Doları fon ayıracağını ve ülkenin sera gazı salınımını 2030 yılına kadar 2005 yılı seviyesinin yarısına düşüreceğini taahhüt etmiştir.⁴ Benzer bir taahhüt de Avrupa Birliği'nden (AB) gelmiştir. AB, 2050 yılında karbon salınımını sıfıra düşürmeyi hedeflediğini açıklamıştır.⁵

Makroekonomik olarak devletlerin, mikro düzeyde ise arz ayağını oluşturan işletmelerin, iklim değişikliği karşısında sınırlı olan ekonomik kaynakları çok daha dikkatli ve özenli kullanmak durumunda olduğu açıktır. Bu bakımdan iklim değişikliği ile mücadele konusunda tüm aktörlere birtakım görevler düşmektedir. Küreselleşmenin ve artan ticaret hacimlerinin pozitif yanlarının mutlu edici sonuçları kadar, kaynaklar üzerinde oluşturduğu risklerin tehditkâr ve kaygı veren sonuçları da yönetilmelidir. Bu bağlamda işletmeler, yalnızca buldukları topluma karşı değil, artık tüm dünyaya karşı olan sorumluluklarının farkında olması gereken, bu sorumlulukları yerine getiren ve iklim değişikliği ile mücadelede aktif olarak yer alması beklenen aktörler haline gelmiştir. Genelde sosyal sorumluluk, özelde ise çevreye duyarlılık, insan haklarına saygı, hesap verebilirlik, şeffaflık gibi ilkeler de artık çok daha kıymetli ve hayati işletmecilik ilkeleri olmuştur. Bu kapsamda, paydaşların işletmelerden bilgi talepleri çeşitlenmiş ve artmıştır. Bu nedenle günümüzde işletmelerin finansal bilgilerinin analizi yeterli olmamakta, finansal olmayan bilgilerinin de talep edildiği, değerlendirildiği ve yorumlandığı bir faaliyet analizi ihtiyacı doğmaktadır.

Asıl olanın kâr olmadığı, ancak değer yaratmak suretiyle devamlılığın sağlanabileceği felsefesine dayanan bu dönüşüm, işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetlerini iş stratejilerine entegre etmelerini zorunlu kılarken, aynı zamanda bu konuda hem üstlendikleri çabaları hem gerçekleştirdikleri faaliyetleri açıklamalarını teşvik eden güç olmaktadır. Başka bir ifadeyle, işletmeler için sürdürülebilirlik raporlaması şimdilik hukuki bir "zorunluluk" değildir. Dolayısıyla Türkiye'de işletmeler açısından sürdürülebilirlik raporları halen "gönüllü kamuyu aydınlatma" içinde değerlendirilen bir konu olarak nitelendirilmektedir.

Sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin paydaşlarının kendilerinden beklentilerini karşılamak için ortaya koyduğu çabaları etkin biçimde ifade edebilme imkânı sunmaktadır. Paydaşların her geçen gün değişen ve artan bilgi talepleri, sürdürülebilirlik raporlarında yer verilen finansal olmayan bilgilerin genişlemesine ve çeşitlenmesine yol açmaktadır. KPMG'nin bu konudaki raporu da bunu doğrulamaktadır. Rapora göre, dünyanın en büyük 250 işletmesinin (G250) 1999 yılında sadece %35'i sürdürülebilirlik raporu yayımlarken; 2020 yılında %96'sı sürdürülebilirlik raporu yayımlar hale gelmiştir (KPMG, 2020: 10). Sürdürülebilirlik raporlamasının yaklaşık yirmi yıllık bir geçmiş içindeki bu artışı şüphesiz dikkat çekicidir.

Sürdürülebilirlik raporları, işletmelerin faaliyet gösterdikleri çevreyle olan ilişki ve etkileşimlerini yönetme kabiliyetinin ortaya konulduğu raporlar olarak da nitelendirilebilir. Öte yandan sürdürülebilirlik raporlamasına dair bir çerçevenin bulunmaması veyahut henüz yapılandırılmamış olması, raporlayan işletmeler arasında da rapor farklılıklarına sebep olan

⁴ <https://www.theguardian.com/us-news/2021/apr/22/us-emissions-climate-crisis-2030-biden>

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

etkenlerden biri olmaktadır. Bu raporlarda yer alan bilgilerin işletmelerin beyanı olduğu dikkate alındığında, beyan edilen bilgilerin içeriği kadar, ihtiyaca uygunluğu (geçerliliği) ve gerçeğe uygunluğu (nesnelliği) konusu da sorgulanması gereken önemli hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı finansal raporlamada olduğu gibi, finansal olmayan bilgilerin yer aldığı sürdürülebilirlik raporlarının da bazı nitelikleri haiz olmasını beklemek kaçınılmazdır. Nitekim Cho ve Patten (2007) de bu konuda raporların içeriğinin güvenilirliğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik raporlarının niteliğinin, dolayısıyla raporlarda yer verilen bilgilerinin kalitesinin tesis edilmesinde en etkili araç “bağımsız güvence” olarak ortaya çıkmaktadır. O’Dwyer (2011) de çalışmasında buna atıf yapmakta, bağımsız güvencenin sürdürülebilirlik raporlarına olan güveni sağlayacağını vurgulamaktadır. Yine, KPMG (2020) de bu konuda dikkate değer bilgiler sunmaktadır: G250 işletmeleri tarafından yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının 2005 yılında yalnızca %30’unun bağımsız güvenceye sahip olduğu, ancak 2020 yılı itibarıyla bu oranın %71 düzeyine yükseldiği ifade edilmektedir. Özetle, finansal raporlamaya benzer şekilde finansal olmayan bilgilerin de sürdürülebilirlik raporları ile paylaşılmasına ilave olarak, bu raporların içerdiği bilgilerin güvenilirliğinin tesis edilmesinde de bağımsız güvence müessesesinin önemli bir rolü olduğu ifade edilebilir.

Sürdürülebilirlik raporlaması ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence sağlanması akademik yazında da pek çok çalışmaya konu olmuş ve bu iki olgunun işletmeye dair çeşitli değişkenler ile ilişkisi incelenmiştir: Sürdürülebilirlik raporu yayımlanan işletmelerin sermaye maliyetini azalttığı (Simnett vd., 2009; Casey ve Grenier, 2014), finansal performansı (Delmas ve Toffel, 2011; Cordeiro ve Tewari, 2015; Harjoto ve Wang, 2020) ve işletme ile müşteriler arasındaki güveni artırdığını (Böegel, 2019) ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Diğer taraftan, ifade edilen etkilerin gerçekleşebilmesi için yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının içerdiği bilgilerin güvenilir olması gerekmektedir (Cohen ve Simnett, 2014). Dahası, bağımsız güvenceye sahip olmayan sürdürülebilirlik raporlarının piyasa nezdinde bir etkisinin olmadığı da öne sürülmektedir (Shen vd., 2017).

Gelişmiş ülkelerdeki işletmeler sürdürülebilirlik ve güvence bilgilerini geliştirmekte olan ülkelerdeki işletmelere oranla daha fazla paylaşmaktadır. Bu durum ilgili veri tabanlarında gelişmiş ülkelerdeki işletmelerin verilerinin teminini kolaylaştırmaktadır. Türkiye gibi geliştirmekte olan ülkelerde ise sınırlı sayıda işletme bu bilgileri paylaşmaktadır. Ayrıca geliştirmekte olan ülkelerde sürdürülebilirlik ve güvence ile ilgili bilgilerin yer aldığı veri tabanlarına ulaşmak nispeten daha zor olmaktadır. Bu bağlamda literatürde Türkiye örnekleminde sürdürülebilirlik ve güvence kararlarının belirleyicileri üzerine bir çalışma olmaması konunun incelenerek literatüre katkı sunabilmesini olanaklı hale getirmektedir. İklim değişikliği ve işletmelerin etkileşim alanında olan diğer çevresel ve sosyal konular mevcut oldukça güncelliğini koruması beklenen sürdürülebilirlik konusuna ilişkin yapılan bu çalışmanın amacı da Türkiye’de yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının güvenilirliğini artırmak için bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etki eden faktörleri incelemektir. Bu amaçla, BIST TÜM Endeksi’nde işlem gören işletmelere ait 2010-2020 yıllarını kapsayan toplam 4.093 firma-yıl gözlemden oluşan veri seti fark testleri ve lojistik regresyon yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular işletmeye özgü karakteristiklerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarının açıklanmasında anlamlı olduğunu göstermektedir.

2. Teorik Çerçeve ve Literatür

Mevcut literatürde sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma durumu çeşitli teoriler bağlamında incelenmiştir. Literatürdeki “sürdürülebilirlik raporları” ile bu raporlar için sağlanan “bağımsız güvenceyi” kapsayan çalışmalar konuyu genellikle paydaş teorisi, meşruluk teorisi, vekâlet teorisi, sinyal teorisi ve kaynak bağımlılığı teorisi kapsamında ele almaktadır. Bu teorilerin her biri sürdürülebilirlik konusunda farklı bir çözüm ortaya koymaktadır (Gray ve Owen, 1996). Aynı zamanda işletmeye özgü özellikler, kurumsal itibar, kurumsal vatandaşlık, hesap verebilirlik, rekabet üstünlüğü sağlama, şeffaflık, kurumsal imaj, etik gibi konuların da işletmelerin gönüllü olarak kurumsal sürdürülebilirlik raporu yayımlamalarında önemli rol oynamaktadır.

Paydaş teorisi, öz olarak, işletmelerin dış çevresine ve onun ihtiyaçlarına daha duyarlı olmaları gerektiğini ifade etmektedir (Freeman, 2010). İşletmelerin hayatta kalabilmeleri için yalnızca hissedarın değil, hissedarları da bünyesinde barındıran tüm paydaşların çıkarlarını dikkate almak gerektiği ilkesine dayanır. Özetle paydaş teorisi, sürdürülebilirliğin temel teorilerinden biridir (Hörisch vd., 2020) ve bu teoriye göre sürdürülebilirlik raporlamasının hızla artmasının ana nedeni işletmelerin sosyal, çevresel, kurumsal yönetim ve etik performanslarına ilişkin bilgileri paydaş gruplarından gelen açıklama baskısıdır. Ayrıca bu teori, çevrelerinden ve tüketicilerinden baskı gören ve çevreye hassas işletmelerin, diğer işletmelere göre sürdürülebilirlik raporuna daha fazla önem verdikleri ve iletişim mekanizması olarak kullandıklarını göstermektedir (Amran ve Devi, 2008; Brammer ve Pavelin, 2006; Gamerschlag vd., 2011; Rudyanto ve Veronica, 2018). Nitekim işletme ile paydaşları arasındaki diyalogun olması gerektiği gibi ve etkili biçimde tesis edilmesinde “gönüllü sürdürülebilirlik raporlaması” ve “bu raporların bağımsız güvencesi” önemli araçlar olmaktadır.

Paydaş teorisi aynı zamanda tüm paydaşların evrensel etik ilkelere sahip olduğu varsayımıyla, paydaşların düşüncelerinin olumlu yönde şekillenmesi için işletmelerin etik ve meşru şekilde hareket etmesi gerektiğini belirten meşruluk teorisinin gelişimine katkı sağlamıştır (Deegan ve Unerman, 2011). Meşruluk teorisi kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili konuları açıklamak için benimsenen teoriler arasında oldukça sık kullanılanlardan birisidir (Islam ve Deegan, 2008; Reverte, 2009; Fernando ve Lawrence, 2014; Patten, 2019; Deegan, 2019). Bu kapsamda kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması, toplumun, “işletmelerin faaliyetlerini kabul edilebilir bir şekilde yürütmeleri konusundaki beklentisine” bir yanıt olarak görülmektedir. Bu teoriye göre, işletmeleri daha fazla bilgiyi açıklamaya motive eden şey toplum nazarında meşruluk iddialarını desteklemekte (Shamil vd., 2014: 81) ve gönüllü olarak yapılan sürdürülebilirlik açıklamaları ve bu raporlar için sağlanan bağımsız güvence, işletme faaliyetlerini meşrulaştırma ve varlığını haklı çıkarma ihtiyacı ile ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik raporlaması ve bağımsız güvencesi, işletmenin itibarının ve meşruluğunun korunmasında önemli bir araç olmaktadır (Gray vd., 2001: 330; Solomon ve Lewis, 2002: 156).

Sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma konusunun ilişkilendirildiği bir başka teori de işletme sahibi (asil) – yönetici (vekil) ilişkisini konu edinen vekâlet teorisidir (Jensen ve Meckling, 1976: 308). İşletme sahipleri ve yöneticiler arasındaki çıkar çatışması vekâlet sorunlarına ve maliyetlerine neden olur (Eisenhardt, 1989: 58). Vekâlet teorisine göre yöneticiler, işletme özelindeki bilgiye sahip olma konusunda avantajlı durumdadır ve bu avantajını kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilir. Söz konusu bilgi asimetrisi de sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporların içerdiği bilginin güvenilirliğini

artırmaya yönelik uygulamalar (bağımsız güvence hizmeti alma) ile azaltılabilir. Bu bağlamda sürdürülebilirlik raporlaması ve bağımsız güvencenin vekâlet teorisi ile ilişkisine işaret edilmektedir. Nitekim sürdürülebilirlik açıklamalarının yöneticilerin vekâlet maliyetlerini ve dolayısıyla bilgi asimetrisini azaltmadaki önemli katkısından söz edilmektedir. Simoni ve diğerleri de (2020) vekâlet teorisi kapsamında sürdürülebilirlik raporu yayımlamanın ve bağımsız güvence hizmeti almanın vekâlet sorunlarını azaltmada ve yönetimin hissedarlara ve diğer paydaşlara karşı hesap verebilirliğini artırmadaki işlevine atıf yapmaktadır.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararlarının ve bu raporların içerdiği bilginin güvenilirliğinin incelendiği çalışmalarda kullanılan bir diğer teori de kaynak bağımlılığı teorisidir. Bu teoriye göre bir işletmenin istenen sonuçları elde etme yeteneği faaliyet gösterdiği çevre tarafından sınırlanır (Boyd, 1990: 420; Oliver, 1991: 146). Bu nedenle işletmelerin faaliyetlerini sürdürmek için ihtiyaç duydukları kaynaklara erişmek ve çalışma ortamlarındaki belirsizlikleri yönetmek için başka stratejiler geliştirmeleri gerekir. Sürdürülebilirlik raporları ve bağımsız güvencesi de işletmenin çevresi (paydaşları) ile olan ilişkilerini güçlendirmek amacıyla stratejik olarak başvurulabilen araçlar olarak görülmektedir.

Sürdürülebilirlik raporlamasının işletmeler tarafından gönüllü bir şekilde uygulanması, konunun sinyal teorisiyle olan ilişkisine de zemin oluşturmaktadır. Bu teoriye göre işletmeler sürdürülebilirlik raporlarını sosyal, çevresel, kurumsal yönetim ve etik sorunları konularını nasıl ele aldıklarını göstermenin bir yolu olarak yayımlandıkları öne sürülmektedir. Bu doğrultuda sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin güvencesi genellikle raporların güvenilirliğini ve işletmenin kurumsal itibarını arttırmaktadır (Ackers, 2009; Cohen ve Simnett, 2014).

Literatürde sürdürülebilirlik raporlaması ve sürdürülebilirlik performansını konu edinen bilhassa sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporların içerdiği bilginin güvenilirliğini artırmak amacıyla bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etki eden faktörleri ele alan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmaların ortak özelliği, sürdürülebilirlik raporlaması ve raporların güvence denetimi ile bazı değişkenler arasındaki ilişkileri veya değişkenlerin birbirine etkisini irdelemektir. Bu çalışmalar temel olarak; (i) işletmelerin finansal karakteristikleri, (ii) kurumsal yönetim yapıları ve (iii) sürdürülebilirlik performanslarına yönelik değişkenlerle yapılan çalışmalar olmak üzere üç kategoride sınıflandırılabilir.

Sürdürülebilirlik raporlaması ve raporların güvence denetimi ile işletmelerin finansal karakteristikleri arasındaki ilişkileri veya birbirilerine olan etkilerini ele alan çalışmalarda; işletme büyüklüğü, kaldıraç oranı, kârlılık oranı, piyasa değeri/defter değeri oranı ve işletmenin faaliyet gösterdiği sektör sıklıkla kullanılan değişkenlerdir. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda işletme büyüklüğü ile sürdürülebilirlik raporlaması durumu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu yönelik kanıt sunan birçok çalışma bulunmaktadır (Reverte, 2009; Hawani Wan Abd Rahman vd., 2011; Giannarakis, 2014; Ali vd., 2017; Önce ve Çavuş, 2020; Koseoglu vd., 2021). Kârlılık ve sürdürülebilirlik raporlaması arasındaki ilişkiye ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise pozitif yönlü bir ilişkiye dair kanıt sunan çalışmaların (Liu ve Anbumozhi, 2009; Düzer ve Önce, 2017; Soytaş vd., 2017; Ece, 2018; Temiz ve Acar, 2018; Güngör ve Dincel, 2018; Yıldırım vd., 2018; Atasel vd., 2020; Uşar ve Soytaş, 2021) yanı sıra negatif yönlü bir ilişkiye dair (Jennifer Ho ve Taylor, 2007) ve ilişkinin olmadığına dair kanıt sunan (Siregar ve Bachtiar, 2010; Önder, 2017; Altınay vd., 2017; Gündüz, 2018; Özmen vd., 2020) çalışmalar da mevcuttur.

Sürdürülebilirlik raporlaması ve raporların güvence denetimi ile işletmelerin kurumsal yönetim yapıları (göstergeleri) arasındaki ilişkileri veya birbirilerine olan etkilerini ele alan çalışmalarda, sürdürülebilirlik raporlaması ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkinin pozitif yönlü

olduğuna ve işletmelerin vekil maliyeti ile bilgi asimetrisini azalttığına dair ampirik kanıtlar sağlandığı görülmektedir (Singh ve Davidson, 2003; Henry, 2010; Rashid, 2013; Garanina ve Kaikova, 2016; Tuan, 2019; Nguyen vd., 2020; Ayunitha vd., 2021). Kurumsal yönetim yapıları düzeyinde bir inceleme yapıldığında; yönetim kurulu bağımsızlığı, kadın üye oranı, CEO ikiliği, yönetim kurulu üye sayısı gibi kurumsal yönetim göstergeleri ile sürdürülebilirlik raporlaması ve güvencesi arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit eden çalışmalar vardır (Kolk ve Perego, 2010; Allegrini ve Greco, 2013; Cho vd., 2014; Chen vd., 2014; Cheng vd., 2015; Liao vd., 2018; Al-Shaer ve Zaman, 2019; Vitolla vd., 2020; Acar vd., 2021; Hichri, 2022; Dobija vd., 2022). Yine denetim komitesinin karakteristikleriyle sürdürülebilirlik açıklamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır ve bu çalışmalarda pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğuna dair ampirik kanıtlara yer verilmektedir (Karamanou ve Vafeas, 2005; Laksmana, 2008; Persons, 2009; Madi vd., 2014; Loana ve Mariana, 2014; Buallay ve Al-Ajmi, 2019).

Sürdürülebilirlik raporları ve raporların güvence denetimi ile sürdürülebilirlik performansı arasındaki ilişkileri veya birbirlerine olan etkilerini ele alan bir kısım çalışmada da sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışı, önem kazanması, ulusal ve uluslararası alanda düzenleyici otoritelerin uygulamaları vb. gibi konular, teorik temelde ele alınırken (Çalışkan, 2012; Yanık ve Türker, 2012; Karğın vd., 2013; A. Adams vd., 2014; Tüm, 2014; Saban vd., 2017; Aksoy, 2019; Demircioğlu ve Ever, 2019; Needles vd., 2019), bir kısım çalışmada ise işletmelerin sürdürülebilirlik raporları ile sürdürülebilirlik performansları incelenmekte; mevcut duruma ilişkin tespitler ortaya konulmaktadır (Langer, 2006; Herbohn vd., 2014; Kaya, 2015; Şahin ve Çankaya, 2018; Gerekan ve Bulut, 2018; Şahin vd., 2018; Ertan, 2018; Gümrak ve Büyükipekçi, 2019; Şeker ve Atasel, 2021; Ateş, 2021; Temiz ve Varıcı, 2022; Ataman ve Güzel, 2022). Bu kategoride ayrıca sürdürülebilirlik performansı ve sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence kazandırılması uygulamasının sağladığı yararları (işletmeler özelinde) ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalarda sürdürülebilirlik performansının ve/veya güvencesinin işletmelerin yatırımcı bulmasını kolaylaştırdığı ve finansal performansı artırdığına yönelik kanıtlar sunulmaktadır (Delmas ve Toffel, 2011; Milanés-Montero ve Pérez-Calderón, 2011; Cordeiro ve Tewari, 2015; Harjoto ve Wang, 2020; Albitar vd., 2020; Celayir, 2020; Güngör ve Şeker, 2022; Kuo vd., 2022).

Son olarak sürdürülebilirlik raporlamasında güvence denetimi konusunu ele alan daha sınırlı sayıdaki çalışmada da sürdürülebilirlik raporlarında neden güvence denetimine ihtiyaç duyulduğu, güvence sağlayıcılar ve güvence standartları kapsamında değerlendirmelere yer verildiği (Manetti ve Becatti, 2009; Kardeş Selimoğlu ve Özsözgün Çalışkan, 2016a; Kardeş Selimoğlu ve Özsözgün Çalışkan, 2016b; Dinç ve Atabay, 2016; Atabay ve Dinç, 2017; Farooq ve Villiers, 2019) ve güvence beyanlarına yönelik içerik analizlerinin yapıldığı görülmektedir (Farooq ve Villiers, 2017; Özerhan ve Sultanoğlu, 2018; Çokmutlu ve Ok, 2019; Sultankhanova vd., 2019).

Literatür genel olarak değerlendirildiğinde, sürdürülebilirlikle ilgili çalışmaların daha hızlı arttığı, dünyadaki çalışmalarda ele alınan boyutların daha çeşitli olduğu; buna karşın Türkiye'deki çalışmaların daha teorik çalışmalar ile içerik analizine yönelik çalışmalar olduğu, az sayıda ampirik çalışmanın da bu çalışmaları takip ettiği gözlenmektedir. Türkçe yazında, sürdürülebilirlik raporlarının güvence denetimi konusundaki çalışma sayısı ise (bir önceki paragrafta atfedildiği üzere) oldukça azdır. Bu çalışmalar incelendiğinde, sürdürülebilirlik raporlaması yapan işletmeler ile yapmayan işletmelerin, kendine özgü karakteristikleri ile ilgili ampirik çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın amacı doğrudusunda BİST Ulusal Tüm

Endeksi'nde yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının güvenilirliğini artırmak için bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etki eden faktörler incelenmiştir. Bu incelemelerde çeşitli karakteristik özellikler (göstergeler) kullanılarak işletmeler arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu husus, çalışmayı, literatürdeki diğer çalışmalardan da ayırmaktadır.

3. Yöntem

Çalışmanın gerektirdiği veri seti ve bu verilerin analiz edilmesinde başvurulması gereken yöntemler bu başlık altında ele alınmaktadır.

3.1. Çalışmanın Veri Seti

Çalışmanın veri setini BIST TÜM Endekste 2010-2020 yılları arasında işlem gören işletmeler oluşturmaktadır. Bu endekste 417 işletme yer almaktadır.⁶ Çalışmada ihtiyaç duyulan finansal verilerine ulaşamayan işletmeler inceleme dışında tutulduğunda, çalışmanın veri seti toplam 4.093 firma-yıl gözlemden oluşmaktadır. Veri seti olarak BIST TÜM Endeksin seçilme nedenleri; (i) işlem gören işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yapan/yapmayan ve sürdürülebilirlik raporlamasına bağımsız güvence alan/almayan işletmeler olarak gruplandırılabilmesi ve (ii) Türkiye örneklemini açısından kapsayıcılığının yüksek olmasıdır. Böylece çalışma amacına uygun olarak, işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etkisi olan işletme düzeyindeki faktörler incelenebilmektedir. Ek olarak, sürdürülebilirlik raporlarının yayımlanmaya başlaması ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alması Türkiye açısından nispeten yeni uygulamalar olarak değerlendirilebileceği için inceleme döneminin başlangıcı 2010 yılı olarak belirlenmiştir. Türkiye açısından nispeten yeni sayılabilecek sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporların bağımsız güvencesi konusunda veri teminin kısıtlı olması nedeniyle çalışmanın temel analizleri, mevcut literatürü takip ederek, sektör ayrımı gözetilmeden gerçekleştirilmiş (Simnett vd. 2009; Cho vd., 2014; Ting, 2021), ancak "4.4. Sektörlere İlişkin Bulgular" başlığı altında finans dışı sektörde yer alan işletmelere ait bulgular ayrıca sunulmuştur. Çalışmada kullanılan veriler KAP⁷, Refinitiv Eikon ve Datastream veri tabanından temin edilmiştir. Refinitiv Eikon veri tabanı sürdürülebilirlik konusunda yapılan çalışmalarda sıklıkla tercih edilmektedir (Garcia, Mendes-Da-Silva, ve Orsato, 2017; Sassen, Hinze, ve Hardeck, 2016). Bahse konu veri tabanı, işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili performans göstergelerini 680'in üzerinde ilgili metrik vasıtasıyla izlemekte ve küresel piyasaların %80'ini temsil eden işletmelere ilişkin veri sunmaktadır. Ek olarak, sürdürülebilirlikle ilgili işletmeye ait göstergeler çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) düzeylerinde de sunulmakta ve detaylı incelemelerin yapılması olanaklı hale gelmektedir.

3.2. Model ve Değişkenler

Çalışmanın amacı; Türkiye'deki işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etkisi olan faktörlerin incelenmesidir. Bu bağlamda, çalışmada işletmeye özgü faktör olarak dikkate alınan değişkenler üç başlık altında sınıflandırılabilir. Bunlar; (i) işletmeye özgü finansal karakteristikler, (ii) kurumsal yönetim yapısı ve (iii) Sürdürülebilirlik performanslarıdır.

Literatürde yer alan diğer çalışmalara benzer şekilde (Clarkson, Li, Richardson, ve Tsang, 2019; García-Sánchez, Hussain, Khan, ve Martínez-Ferrero, 2022; Liao, Lin, ve Zhang, 2018; Martínez-Ferrero ve García-Sánchez, 2017) yukarıdaki gibi üç grupta sınıflandırılan faktörlerin,

⁶ Bu veri Mayıs 2022'ye aittir.

⁷ Kamuyu Aydınlatma Platformu

işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararları üzerindeki etkileri aşağıdaki lojistik regresyon modeli ile incelenmiştir:

$$SRraporlama_{i,t} / SRdışgüvence_{i,t} = Finansal_{i,t} + KY_{i,t} + ESG_{i,t} \quad (1)$$

Eşitlik 1’de yer alan $SRraporlama_{i,t}$ değişkeni i işletmesi için t yılında sürdürülebilirlik raporlaması yapmış ise 1, yapmamış ise 0 değeri ile kodlanan kukla değişkeni, $SRdışgüvence_{i,t}$ değişkeni ise sürdürülebilirlik raporlaması yapan i işletmesi için t yılında bu rapora bağımsız güvence hizmeti almış ise 1, almamış ise 0 değeri ile kodlanan kukla değişkeni temsil etmektedir. $SRraporlama_{i,t}$ değişkeninin oluşturulmasında BIST TUM Endekste işlem gören ve verisine ulaşılabilen tüm işletmeler dikkate alınmıştır. $SRdışgüvence_{i,t}$ değişkeninin oluşturulmasında da sadece sürdürülebilirlik raporlaması yapan işletmeler dikkate alınmıştır. $Finansal_{i,t}$ ifadesi, işletmeye özgü finansal değişkenleri (büyüklük, kaldıraç, kârlılık ve piyasa değeri/defter değeri) temsil etmektedir. $KY_{i,t}$ ifadesi, işletmelerin kurumsal yönetim yapılarına (yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsız üye oranı, yönetim kurulunda yer alan kadın üye oranı ve CEO ikiliği) ve son olarak $ESG_{i,t}$ ifadesi de sürdürülebilirlik performanslarına ($ESGs$, $ENVs$, $SOCs$, $GOVs$) ilişkin değişkenleri temsil etmektedir.

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin açıklayıcı bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Çalışmada Kullanılan Değişkenlere Ait Açıklamalar

Değişkenler	Açıklama	Kaynak
<i>Büyüklük</i>	i işletmesinin t dönemindeki toplam varlıklarının doğal logaritması	Datastream
<i>Kaldıraç</i>	i işletmesinin t dönemindeki toplam borçlarının toplam varlıklarına oranı	Datastream
<i>Kârlılık</i>	i işletmesinin t dönemindeki faiz ve vergi öncesi kârının (EBIT) toplam varlıklara oranı	Datastream
<i>PDDD</i>	i işletmesinin t dönemindeki paylarının piyasa değerinin defter değerine oranı	Datastream
<i>ESGs</i>	i işletmesinin t dönemindeki çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performansının göstergesi (0 ve 100 arasında, 0 en düşük 100 en yüksek performans)	Eikon
<i>ENVs</i>	i işletmesinin t dönemindeki çevresel performansının göstergesi (0 ve 100 arasında, 0 en düşük 100 en yüksek performans)	Eikon
<i>SOCs</i>	i işletmesinin t dönemindeki sosyal performansının göstergesi (0 ve 100 arasında, 0 en düşük 100 en yüksek performans)	Eikon
<i>GOVs</i>	i işletmesinin t dönemindeki kurumsal yönetim performansının göstergesi (0 ve 100 arasında, 0 en düşük 100 en yüksek performans)	Eikon
<i>Ybüyüklük</i>	i işletmesinin t dönemindeki yönetim kurulu üye sayısı	Eikon
<i>Ybağımsızlık</i>	i işletmesinin t dönemindeki yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısının toplam üye sayısına oranı	Eikon
<i>Ycinsiyet</i>	i işletmesinin t dönemindeki yönetim kurulundaki kadın üye sayısının toplam üye sayısına oranı	Eikon
<i>CEOikilik</i>	i işletmesinin t döneminde CEO'nun aynı zamanda yönetim kurulu başkanı olması durumunda 1, CEO ve yönetim kurulu başkanının ayrı kişiler olması durumunda 0 değeri alan kukla değişken	Eikon
<i>SElistelenme</i>	i işletmesinin t döneminde BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde işlem görmesi durumunda 1, aksi halde 0 değeri ile kodlanan kukla değişken	KAP
<i>SRraporlama</i>	i işletmesinin t döneminde sürdürülebilirlik raporu yayımlaması durumunda 1, aksi halde 0 değeri ile kodlanan kukla değişken	Eikon
<i>SRdışgüvence</i>	i işletmesinin t döneminde yayımladığı sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence hizmeti alması durumunda 1, aksi halde 0 değeri ile kodlanan kukla değişken	Eikon

Çalışmada kullanılan işletmeye özgü finansal verilerdeki uç değerlerin etkisini elimine etmek amacıyla bu değişkenler (*Kaldıraç*, *Kârlılık* ve *PDDD*) en düşük ve en yüksek değerlerine göre %1 oranında düzleştirilmiştir (winsorize edilmiştir).

Çalışmanın veri setinin birden fazla yıl ve sektöre ilişkin verilerden oluşması nedeniyle elde edilecek bulgularda yıl ve sektörden kaynaklanan gözlenemeyen heterojen etkiler söz konusu

olabilir. Bu durumu kontrol altına alınmak için Eşitlik 1'e yıl ve sektör kukla değişkenleri eklenmiştir.

Ek olarak çalışmada raporlanan standart hatalar, heterojen varyans ve otokorelasyon problemini kontrol altına almak için işletme düzeyinde kümelenerek raporlanmıştır (Chen, Han, Li, Megginson, ve Zhang, 2021).

4. Bulgular

Çalışmada yapılan incelemelere ait ampirik bulgular bu başlıkta raporlanmaktadır.

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem	Ortalama	Std. Sapma	En küçük	En büyük
<i>Büyüklik</i>	4.093	20,163	2,200	10,546	27,748
<i>Kaldıraç</i>	4.093	0,239	0,219	0,000	0,890
<i>Kârlılık%</i>	4.093	5,034	10,991	-27,047	45,621
<i>PDDD</i>	4.093	1,990	2,589	-0,450	13,640
<i>ESGs</i>	429	51,849	19,296	3,375	92,790
<i>ENVs</i>	429	51,062	27,443	0,000	97,287
<i>SOCs</i>	429	54,714	23,835	1,318	97,630
<i>GOVs</i>	429	50,438	21,061	1,640	94,474
<i>Ybüyüklik</i>	423	10,900	3,650	4,000	27,000
<i>Ybağımsızlık%</i>	423	30,051	14,082	0,000	100,000
<i>Ycinsiyet%</i>	423	12,857	12,091	0,000	62,500
<i>CEOikilik</i>	423	0,105	0,307	0,000	1,000
<i>SElistelenme</i>	4.093	0,176	0,381	0,000	1,000
<i>SRraporlama</i>	4.093	0,080	0,272	0,000	1,000
<i>SRdışgüvence</i>	331	0,327	0,470	0,000	1,000

Tablo 2'de raporlanan gözlem sayılarındaki farklılıklar inceleme grubunda yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik ve kurumsal yönetim yapılarına ilişkin verilerinin sınırlı olmasından kaynaklanmaktadır. Veri setinde yer alan işletmelerin toplam borçları varlıklarının (*Kaldıraç*) yaklaşık %24'ünü oluşturmaktadır. İnceleme döneminde ortalama %5 kârlılık oranına sahip işletmelerin paylarının *PDDD* oranı ise ortalama 1,99 düzeyindedir.

Sürdürülebilirlik performansı göstergeleri incelendiğinde, işletmelerin ESG (*ESGs*), çevresel (*ENVs*), sosyal (*SOCs*) ve kurumsal yönetim (*GOVs*) performanslarının sırasıyla 51,849, 51,062, 54,714, ve 50,438 ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Kurumsal yönetim yapılarına ilişkin olarak ise işletmelerin yöntemin kurulunun (*Ybüyüklik*) ortalama 11 üyeden oluştuğu, bu üyelerin ortalama %30'unun bağımsız üyelerden (*Ybağımsızlık%*) oluştuğu, yönetim kurulundaki kadın üyelerin toplam üye sayısına oranının (*Ycinsiyet%*) yaklaşık %13 olduğu ve işletmelerin %11'inde CEO'nun aynı zamanda yönetim kurulu başkanı rolünü de üstlendiği (*CEOikilik*) tespit edilmiştir. Ek olarak, BIST TUM Endekste işlem gören işletmelerin %18'inin aynı zamanda BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde (*SElistelenme*) de işlem görmektedir. İnceleme grubunda yer alan işletmelerin %8'inin sürdürülebilirlik raporu yayımladığı ve raporlama yapan işletmelerin ise yaklaşık %33'ünün sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence sunduğu görülmektedir.

4.2. Fark Testleri

Çalışmada kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler yanında işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma durumlarına göre finansal karakteristiklerinin, kurumsal yönetim yapılarının ve sürdürülebilirlik performanslarının farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla fark testleri uygulanmıştır.⁸ Bunun için öncelikle işletmeler sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma durumlarına göre iki gruba ayrılmıştır. Daha sonra çalışma kapsamında belirlenen üç kategoride (finansal karakteristikler, kurumsal yönetim yapıları ve sürdürülebilirlik performansları) bu iki grup arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 3'te işletmelerin finansal karakteristiklerine ilişkin fark testi bulguları raporlanmıştır.

Tablo 3: Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlama, Bağımsız Güvence ve Finansal Karakteristikler

Panel A	Sürdürülebilirlik Raporu = 0, N=3.762		Sürdürülebilirlik Raporu = 1, N=331		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
Büyüklik	19,824	1,897	24,010	1,686	-4,186***	(-42,854)
Kaldıraç	0,233	0,222	0,308	0,164	-0,075***	(-7,745)
Kârlılık	5,059	11,367	4,757	5,290	0,302	(0,871)
PDDD	1,923	2,500	2,758	3,353	-1,027***	(-5,461)
Gözlem	3.762		331		4.093	
Panel B	Bağımsız Güvence = 0, N=223		Bağımsız Güvence = 1, N=108		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
Büyüklik	24,432	1,824	24,079	1,443	0,359	(1,536)
Kaldıraç	0,168	0,116	0,165	0,104	0,003	(0,145)
Kârlılık	4,048	4,791	5,433	4,500	-1,394*	(-2,090)
PDDD	2,381	2,190	2,011	1,925	0,370	(1,253)
Gözlem	223		108		331	

Tablo 3 - Panel A'da raporlanan bulgular sürdürülebilirlik raporu yayımlayan ve yayımlamayan işletmelerin kârlılık dışındaki diğer finansal özellikleri bakımından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin diğer işletmelere göre daha büyük ($Fark=-4.186^{***}$), kaldıraç oranlarının daha yüksek ($Fark=-0.075^{***}$) ve paylarının piyasa değerinin defter değerine oranının daha yüksek olduğu ($Fark=-1.027^{***}$) tespit edilmiştir. Söz konusu bulgular işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayımlama kararlarının açıklanmasında işletme büyüklüğü, kaldıraç oranı ve piyasa değeri/defter değeri oranının anlamlı olduğunu göstermektedir. Bir başka ifadeyle, sürdürülebilirlik raporu yayımlayan ve yayımlamayan işletmelerin bahse konu özellikleri istatistiksel olarak birbirinden anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir.

Tablo 3 - Panel B'de ise yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence alan ve almayan işletmelerin arasında kârlılık değişkeni dışında ($Fark=-1.394^*$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Buna bağlı olarak yayımlanan sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence hizmeti alan işletmelerin diğer işletmelere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek kârlılığa sahip olduğu tespit edilmiştir.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumlarına göre kurumsal yönetim yapısı değişkenlerindeki farklılıklara ilişkin bulgular Tablo 4'te raporlanmıştır.

⁸ Raporlanan fark testleri t-testi bulgularına aittir. Bahse konu testler verilerin normal dağılıma sahip olma varsayımı gerektirmeyen Mann Whitney U testi kullanılarak da gerçekleştirilmiş ve sonuçların anlamlılık bakımından değişmediği görülmüştür.

Tablo 4: Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlama, Bağımsız Güvence ve Kurumsal Yönetim Yapısı

Panel A	Sürdürülebilirlik Rapor = 0, N=92		Sürdürülebilirlik Rapor = 1, N=331		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
<i>Ybüyükükük</i>	9,233	2,477	11,353	3,787	-2,120***	(-6,349)
<i>Ybağımsızlık</i>	31,260	16,035	29,715	13,497	1,545	(0,844)
<i>Ycinsiyet</i>	8,789	10,707	13,975	12,223	-5,187***	(-3,965)
<i>Gözlem</i>	92		331		423	
Panel B	Bağımsız güvence = 0, N=223		Bağımsız güvence = 1, N=108		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
<i>Ybüyükükük</i>	11,454	3,556	11,161	3,602	0,293	(0,567)
<i>Ybağımsızlık</i>	28,286	11,761	28,184	11,699	-0,102	(0,061)
<i>Ycinsiyet</i>	11,724	10,253	15,811	10,751	-4,087***	(-2,694)
<i>Gözlem</i>	223		108		331	

Tablo 4 - Panel A'da raporlanan bulgular, sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin yayımlamayan işletmelere göre yönetim kurulunda hem daha fazla üyeye ($Fark = -2.120^{***}$) hem de daha fazla kadın temsiline ($Fark = -5.187^{***}$) sahip olduğunu göstermektedir. İşletmelerin yönetim kurulunda yer alan bağımsız üye sayısının toplam üye sayısına oranında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda işletmelerin kurumsal yönetim yapılarının sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Panel B'de raporlanan bulgular ise yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alan işletmelerin diğer işletmelere göre yalnızca yönetim kurulunda daha yüksek oranda kadın üye oranına sahip ($Fark = -4.087^{***}$) olduğunu, diğer yönetim kurulu yapısı değişkenleri açısından işletmeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Tablo 5'te ise işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumlarına göre sürdürülebilirlik performanslarına ilişkin fark testi bulguları raporlanmıştır.

Tablo 5: Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlama, Bağımsız Güvence ve Sürdürülebilirlik Performansı

Panel A	Sürdürülebilirlik Rapor = 0, N=92		Sürdürülebilirlik Rapor = 1, N=331		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
<i>ESGs</i>	29,510	13,693	58,463	15,353	-28,953***	(-17,869)
<i>ENVs</i>	19,596	20,500	60,378	21,729	-40,782***	(-17,060)
<i>SOCs</i>	27,055	14,799	62,903	19,442	-35,849***	(-19,509)
<i>GOVs</i>	44,309	24,522	52,252	19,598	-7,943**	(-2,940)
<i>Gözlem</i>	98		331		429	
Panel B	Bağımsız güvence = 0, N=223		Bağımsız güvence = 1, N=108		Fark	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Fark	t-stat
<i>ESGs</i>	59,371	12,065	67,809	12,080	-8,438***	(-4,852)
<i>ENVs</i>	57,439	20,296	73,040	17,009	-15,601***	(-5,730)
<i>SOCs</i>	64,991	14,337	72,667	16,973	-7,676***	(-3,423)
<i>GOVs</i>	56,633	18,361	56,365	19,548	0,268	(0,098)
<i>Gözlem</i>	223		108		331	

Tablo 5 - Panel A'da raporlanan bulgulara göre işletmeler sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumlarına göre gruplandırıldıklarında sürdürülebilirlikle ilgili performans göstergeleri anlamlı farklılık göstermektedir. Buna göre, raporlama yapan işletmelerin yapmayan işletmelere göre her bir sürdürülebilirlik performans göstergesi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yüksektir ($Fark = -28.953^{***}$, -40.782^{***} , -35.849^{***} ve -7.943^{**} sırasıyla *ESGs*, *ENVs*, *SOCs* ve *GOVs*). Bahse konu bulgular, sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin yayımlamayan işletmelere göre sürdürülebilirlik performanslarının anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu

göstermektedir. Benzer şekilde, Panel B’de raporlanan bulgular yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alan işletmelerin diğer işletmelere göre kurumsal yönetim performansı dışında kalan göstergelerde daha yüksek performansa sahip olduğunu göstermektedir ($Fark = -8.438^{***}$, -15.601^{***} , ve -7.676^{***} sırasıyla ESGs, ENVs, ve SOCs). Bu kapsamda, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarının, sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarındaanlamlı bir faktör olduğu ifade edilebilir.

4.3. Regresyon Analizi Bulguları

Çalışmanın amacına uygun olarak hem işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama hem de yayımlanan sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence hizmeti alması kararlarına etkisi olan faktörleri inceleyen modellere ait bulgular bu başlık altında raporlanmıştır. Bu doğrultuda işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararına etki eden faktörlerin incelendiği model bulguları Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6: Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlanmasına Etkisi Olan Faktörler

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
<i>Büyüklik</i>	1,967*** (0,187)	0,945** (0,399)	0,680* (0,398)	0,570 (0,382)	0,835* (0,446)	0,966*** (0,318)
<i>Kaldıraç</i>	3,265*** (0,848)	5,057** (2,447)	3,962* (2,302)	3,798* (2,040)	3,392 (2,111)	6,438*** (2,309)
<i>Kârlılık</i>	0,053*** (0,017)	-0,134** (0,056)	-0,127*** (0,046)	-0,125*** (0,037)	-0,139*** (0,050)	-0,134*** (0,043)
<i>PDDD</i>	0,024 (0,046)	0,006 (0,057)	-0,079 (0,049)	-0,093 (0,059)	0,030 (0,058)	-0,038 (0,048)
<i>Ybüyüklik</i>		0,445*** (0,156)				
<i>Ybağımsızlık</i>		0,002 (0,027)				
<i>Ycinsiyet</i>		0,052* (0,027)				
<i>CEOikilik</i>		-0,037 (0,830)				
<i>ESGs</i>			0,113** (0,046)			
<i>ENVs</i>				0,061*** (0,017)		
<i>SOCs</i>					0,128*** (0,036)	
<i>GOVs</i>						0,011 (0,012)
<i>Yıl Etkisi</i>	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
<i>Sektör Etkisi</i>	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
<i>Sabit</i>	-47,156*** (4,403)	-27,411*** (9,110)	-18,517* (9,514)	-14,496 (9,041)	-21,861** (10,434)	-22,888*** (7,919)
<i>Gözlem</i>	3.941	408	416	416	416	416
<i>Pseudo R²</i>	0,685	0,592	0,631	0,597	0,689	0,510

***, ** ve * istatistiksel olarak sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 6’da altı farklı modelin bulguları raporlanmaktadır. Bahse konu altı modelin bağımlı değişkeni, işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama durumlarını gösteren *SRraporlama* değişkenidir. Tablo 6’nın birinci sütununda bağımsız (açıklayıcı) değişken olarak işletmelerin finansal karakteristiklerine ilişkin değişkenler yer almaktadır. İkinci sütunda ise işletmelerin kurumsal yönetim yapılarına ilişkin değişkenlerin de modele dâhil edildiği bulgular yer almaktadır. 3-6 sütunlarında ise işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarının yer aldığı modellere ait bulgular raporlanmaktadır.⁹

Tablo 6’nın birinci sütununda raporlanan bulgular incelendiğinde, işletme büyüklüğü ($\beta=1,967$, $p<0,01$), kaldıraç ($\beta=3,265$, $p<0,01$) ve kârlılık ($\beta=0,053$, $p<0,01$) değişkenlerinin işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarını artırdığı görülmektedir. Bu bulguların uluslararası literatürde yapılan ve işletme büyüklüğü, kaldıraç oranı ve kârlılık değişkenlerinin işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarını artırdığını öne süren çalışma bulgularıyla da benzerlik göstermektedir (Andrikopoulos, Samitas, ve Bekiaris, 2014; Cormier, Magnan, ve Van Velthoven, 2005; Tagesson, Blank, Broberg, ve Collin, 2009). Nispeten büyük ve kârlı işletmeler toplum tarafından daha yüksek bilinirliğe sahip olurlar. Bu durum, işletmeleri faaliyetlerinin finansal olmayan boyutlarını da açıklamaya teşvik etmekle birlikte, işletme ve paydaşlar arasında etkin bir iletişim mekanizması kurulmasını da sağlamaktadır. Ek olarak, yüksek kaldıraç oranına sahip işletmelerin benzer bir yaklaşımla paydaşlarını bilgilendirme ve işletme faaliyetlerine ilişkin finansal olmayan bilgileri raporlama eğiliminde oldukları değerlendirilmektedir.

Kurumsal yönetim yapılarına ilişkin değişkenler incelendiğinde (Tablo 6, ikinci sütun) yönetim kurulu büyüklüğü (*Ybüyüklük*, $\beta=0,445$, $p<0,01$) ve yönetim kurulunda yer alan kadın üye oranının (*Ycinsiyet*, $\beta=0,052$, $p<0,10$) işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarını artırdığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulguların (i) yönetim kurulu üye sayısı arttıkça, yönetim kurulunun “izleme” görevini daha etkin bir şekilde gerçekleştirerek işletme ve paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltmaya yönelik olarak sürdürülebilirlik raporu yayımlamayı teşvik edeceğini (Cheng, 2008), ve (ii) vekâlet teorisi kapsamında kadın üyelerin ortaya koyduğu etkin yönetim sayesinde yönetici ve paydaşlar arasındaki vekâlet sorunun giderilmesi için sürdürülebilirlik raporlamasını artıracağını öne süren (Reguera-Alvarado, de Fuentes, ve Laffarga, 2017) çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir.

Tablo 6’nın üçüncü sütunundan altıncı sütuna kadar incelenen sürdürülebilirlik performansı göstergelerine göre ise toplam sürdürülebilirlik performansının (*ESGs*, $\beta=0,113$, $p<0,05$), çevresel performansın (*ENVs*, $\beta=0,061$, $p<0,01$) ve sosyal performansının (*ENVs*, $\beta=0,128$, $p<0,01$) işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarına pozitif yönde etkisinin olduğu görülmektedir. Bu bulgular, literatürde yer alan çalışma sonuçlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, sürdürülebilirlik performansı yüksek olan işletmelerin bu alandaki faaliyetleri hakkında paydaşlarını daha çok bilgilendirmek istediklerini öne süren çalışmalarla uyumludur (Acar ve Temiz, 2020; Clarkson, Li, Richardson, ve Vasvari, 2008).

Çalışma kapsamında incelenen sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletmelerin raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etkisi olan faktörlerin incelendiği modellere ait bulgular Tablo 7’de raporlanmıştır.

⁹ *ESGs*, *ENVs*, *SOCs* ve *GOVs* değişkenleri arasında yüksek korelasyon ($r=0,88$) olması ve çoklu bağlantı problemine neden olması nedeniyle dört sürdürülebilirlik performans göstergesi ayrı modeller vasıtasıyla incelenmiştir.

Tablo 7: Sürdürülebilirlik Raporuna Bağımsız Güvence Hizmeti Alınmasına Etkisi Olan Faktörler

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
<i>Büyüklik</i>	1,354*** (0,346)	0,719** (0,363)	0,340 (0,335)	0,390 (0,333)	0,637 (0,388)	0,654** (0,311)
<i>Kaldıraç</i>	4,550*** (1,164)	4,106*** (1,508)	3,805** (1,691)	3,317** (1,670)	4,207** (1,793)	4,426*** (1,446)
<i>Kârlılık</i>	0,013 (0,029)	-0,045 (0,044)	-0,097* (0,054)	-0,067 (0,049)	-0,084 (0,053)	-0,077* (0,045)
<i>PDDD</i>	-0,015 (0,071)	-0,162 (0,112)	-0,065 (0,095)	-0,119 (0,093)	-0,063 (0,095)	-0,070 (0,087)
<i>Ybüyüklik</i>		0,099 (0,076)				
<i>Ybağımsızlık</i>		-0,008 (0,019)				
<i>Ycinsiyet</i>		0,056*** (0,018)				
<i>CEOikilik</i>		-0,615 (0,754)				
<i>ESGs</i>			0,097*** (0,022)			
<i>ENVs</i>				0,050*** (0,013)		
<i>SOCs</i>					0,047*** (0,015)	
<i>GOVs</i>						0,033** (0,013)
Yıl Etkisi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sektör Etkisi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sabit	-38,478*** (8,293)	-24,035*** (8,891)	-17,637** (7,707)	-16,883** (7,688)	-21,602** (9,298)	-23,146*** (7,162)
Gözlem	331	331	331	331	331	331
Pseudo R ²	0,413	0,395	0,442	0,412	0,383	0,376

***, ** ve * istatistiksel olarak sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 7'nin raporlama yaklaşımı Tablo 6 ile aynı yapıdadır. Buna göre yayımlanan sürdürülebilirlik raporuna etkisi olan işletmeye özgü finansal değişkenlere ait bulgular birinci sütunda, kurumsal yönetim yapısına ait değişkenlere ait bulgular ikinci sütunda ve sürdürülebilirlik performansı değişkenlerine ilişkin bulgular tablonun kalan sütunlarında raporlanmıştır. Tablo 7'nin birinci sütununda yer alan bulgulara göre işletme büyüklüğü ($\beta=1,354$, $p<0,01$) ve kaldıraç ($\beta=4,550$, $p<0,01$) değişkenlerinin işletmelerin yayımladıkları sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence hizmeti alma olasılıklarını anlamlı bir şekilde artırdığını göstermektedir. Raporlanan bulguların literatürde yer alan diğer çalışmalarla benzerlik gösterdiği (Simnett, Vanstraelen, ve Chua, 2009; Zorio, García-Benau, ve Sierra, 2013) ve paydaşları nezdinde daha görünür olan (varlık büyüklüğü ve yüksek kaldıraç oranı nedeniyle) işletmelerin yayımladıkları sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti olarak bu bilgilerin güvenilirliğini artırmayı hedefledikleri ifade edilebilir.

Kurumsal yönetim yapısına ilişkin bulgular incelendiğinde (ikinci sütun) yalnızca yönetim kurulunda yer alan kadın üye oranının (*Ycinsiyet*, $\beta=0,056$, $p<0,01$) yayımlanan sürdürülebilirlik

raporuna bağımsız güvence hizmeti alma olasılığını artırdığı görülmektedir. Literatürde yönetim kurulundaki cinsiyet dağılımının raporlama kalitesine olumlu yönde etkisini kanıtlayan pek çok çalışma mevcuttur (Al-Shaer ve Zaman, 2016; Dobija, Hryckiewicz, Zaman, ve Puławska, 2022). Kadınlar bazen daha muhafazakâr (temkinli) davranışlar sergiledikleri için (Baixauli-Soler, Belda-Ruiz, ve Sanchez-Marin, 2015) yönetim kurulunda kadın üye varlığının/oranın artmasının, izleme ve kontrol işlevlerine de fayda sağlayabileceği ve dolayısıyla yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alınmasına pozitif yönde etkisi olacağı ifade edilebilir.

Sürdürülebilirlik performansına ilişkin değişkenlere ait bulgular dikkate alındığında ise tüm göstergelerin (*ESGs*, $\beta=0,097$, $p<0,01$, *ENVs*, $\beta=0,050$, $p<0,01$, *ESGs*, $\beta=0,047$, $p<0,01$ ve *GOVs*, $\beta=0,033$, $p<0,05$) bağımsız güvence hizmeti alma olasılığına pozitif yönde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Gönüllü ve maliyetli bir uygulama olarak değerlendirilen bağımsız güvence hizmetinin sürdürülebilirlik performansı yüksek işletmeler tarafından daha yaygın tercih edilmesinin altında yatan pek çok neden olabilir. Örneğin, gönüllü açıklama yaklaşımına göre işletmeler, raporlamaya ilişkin karar sürecinde fayda ve maliyeti dikkate alarak beklenen faydanın maliyeti aşmasını dikkate almaktadır (Verrecchia, 1983). Dolayısıyla, sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin bağımsız güvence hizmeti almanın beklenen net faydaları, yüksek sürdürülebilirlik performansına sahip işletmeler için daha yüksek olabilir. Literatürde yer alan çalışmalarla da uyumlu olan bulgular (Acar ve Temiz, 2020; Braam ve Peeters, 2018) sürdürülebilirlik performansı yüksek olan işletmelerin yayımladıkları finansal olmayan bilgilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla bağımsız güvence hizmeti almaya eğilimli olduklarını göstermektedir.

4.4. Sektörlere İlişkin Bulgular

Elde edilen temel bulguların hassasiyetini test etmek ve daha detaylı çıkarımlar yapabilmek için iki temel başlıkta ek analizler yapılmıştır. Bunlardan birincisi elde edilen bulguların sektörler arasında farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkindir. Daha önce ifade edildiği gibi sektörler arasındaki gözlemlenemeyen heterojen faktörlerin çalışma bulguları üzerindeki etkisini kontrol etmek amacıyla tüm modellerde sektör kukla değişkenlerine (bknz: Tablo 6 ve 7) yer verilmiştir. Sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence alımına ilişkin literatürde yer alan çalışmalar ise çevre konusunda bazı sektörler üzerinde paydaş baskısının daha yüksek olduğunu ve toplum nazarında ilgili sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin sürdürülebilirlikle ilgili durumunun daha çok izlendiğini öne sürmektedir (Emma ve Jennifer, 2021; Radhouane, Nekhili, Nagati, ve Paché, 2019). Dolayısıyla, çevreye hassas sektörler için gözlemlenen etkisini incelemek amacıyla çalışmanın temel analizleri çevreye hassas sektör işletmeler¹⁰ ve diğer sektör işletmeleri şeklinde gruplandırılarak tekrar edilmiştir. Bu kapsamda çevreye hassas sektör olarak değerlendirilen sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler için 1, diğer işletmeler için 0 değeri ile kodlanan bir kukla değişken (*ÇevreHassas*) oluşturulmuş ve elde edilen bulguların çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararının çevresel etkisi yüksek sektör işletmelerine göre incelendiği modellere ait bulgular Tablo 8'de raporlanmıştır.

¹⁰ Bu sektörler literatürdeki ilgili çalışmalardan faydalanılarak tespit edilmiştir (Emma ve Jennifer, 2021; Simnett vd., 2009). Bu sektörler, Orman Ürünleri ve Mobilya, Kağıt ve Kağıt Ürünleri, Basım ve Yayın, Kimya İlaç Petrol Lastik ve Plastik Ürünler, Elektrik Gaz ve Buhar, Madencilik ve Taş Ocaklığı sektörlerinden oluşmaktadır.

Tablo 8: Çevreye Hassas Sektörler ve Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlama

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
<i>Büyüklik</i>	1,390*** (0,121)	0,405** (0,184)	0,057 (0,270)	-0,080 (0,265)	0,026 (0,258)	0,515*** (0,137)
<i>Kaldıraç</i>	2,707*** (0,803)	7,006*** (2,027)	7,364*** (2,269)	5,988*** (1,920)	8,020*** (2,237)	8,495*** (2,017)
<i>Kârlılık</i>	0,053*** (0,015)	-0,012 (0,043)	-0,020 (0,045)	-0,045 (0,039)	-0,017 (0,046)	-0,025 (0,035)
<i>PDDD</i>	0,084 (0,058)	-0,001 (0,052)	-0,084 (0,058)	-0,121 (0,074)	-0,017 (0,065)	-0,016 (0,063)
<i>ÇevreHassas</i>	-0,310 (0,430)	-1,375 (0,914)	-0,742 (0,994)	-0,936 (0,952)	-0,585 (0,906)	-1,055 (0,879)
<i>Ybüyüklik</i>		0,365*** (0,100)				
<i>Ybağımsızlık</i>		-0,005 (0,019)				
<i>Ycinsiyet</i>		0,035** (0,018)				
<i>CEOikilik</i>		-0,325 (0,688)	-0,543 (0,694)	0,036 (1,074)	-1,179 (0,884)	-0,622 (0,750)
<i>ESGs</i>			0,122*** (0,035)			
<i>ENVs</i>				0,076*** (0,019)		
<i>SOCs</i>					0,114*** (0,025)	
<i>GOVs</i>						0,011 (0,010)
Yıl Etkisi	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sabit	-34,56*** (2,636)	-16,075*** (4,276)	-7,164 (5,564)	-1,278 (6,066)	-5,773 (5,579)	-14,219*** (3,498)
Gözlem	331	331	331	331	331	331
Pseudo R ²	0,595	0,416	0,558	0,536	0,583	0,351

Tablo 8’de raporlanan bulguların yön ve istatistiksel anlamlılık düzeyi bakımından Tablo 6’da sunulan bulgularla benzer olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, örnek grubunda yer alan çevreye hassas sektörlerle ilişkin bilginin modele eklenmesinin temel bulgular üzerinde anlamlı bir değişikliğe neden olmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, *ÇevreHassas* değişkeninin de tüm modellerde (1-6) negatif yönlü ancak istatistiksel olarak anlamsız katsayılara sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerle arasında sürdürülebilirlik raporu yayımlama konusunda anlamlı bir farklılık olmadığı ifade edilebilir.

Çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma kararları kapsamında diğer işletmelerden farklılık gösterip göstermediğini inceleyen modellere yönelik bulgular ise Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Çevreye Hassas Sektörler ve Bağımsız Güvence Hizmeti Alma Durumu

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
<i>Büyüklik</i>	0,610*** (0,139)	0,215 (0,181)	0,158 (0,209)	0,085 (0,201)	0,146 (0,186)	0,317* (0,190)
<i>Kaldıraç</i>	3,312*** (0,998)	2,807** (1,294)	2,793* (1,559)	2,709** (1,357)	3,274** (1,373)	3,295** (1,309)
<i>Kârlılık</i>	0,029 (0,030)	-0,005 (0,034)	-0,035 (0,045)	-0,012 (0,039)	-0,013 (0,043)	-0,020 (0,040)
<i>PDDD</i>	0,073 (0,067)	-0,113 (0,124)	0,038 (0,086)	-0,014 (0,089)	0,002 (0,092)	0,028 (0,097)
<i>ÇevreHassas</i>	-1,883*** (0,550)	-1,989*** (0,648)	-1,636** (0,731)	-1,392** (0,638)	-1,694** (0,762)	-1,972*** (0,622)
<i>Ybüyüklik</i>		0,094* (0,057)				
<i>Ybağımsızlık</i>		-0,040* (0,022)				
<i>Ycinsiyet</i>		-0,040** (0,020)				
<i>CEOikilik</i>		-0,201 (0,814)				
<i>ESGs</i>			0,084*** (0,022)			
<i>ENVs</i>				0,056*** (0,014)		
<i>SOCs</i>					0,045*** (0,014)	
<i>GOVs</i>						0,019 (0,012)
<i>Yıl Etkisi</i>	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
<i>Sabit</i>	-19,065*** (3,637)	-9,017* (4,954)	-11,690** (5,931)	-8,785* (5,093)	-9,490* (5,008)	-12,372** (5,082)
<i>Gözlem</i>	331	331	331	331	331	331
<i>Pseudo R²</i>	0,264	0,199	0,279	0,274	0,215	0,165

***, ** ve * istatistiksel olarak sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 9'da raporlanan bulgular oldukça ilginç çıkarımları beraberinde getirmiştir. Buna göre çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler yayımladıkları sürdürülebilirlik raporuna diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha az bağımsız güvence hizmeti almaktadır. Bu bulgu, çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere göre daha fazla bağımsız güvence hizmeti alındığını öne süren mevcut literatür ile ters yönlüdür (Cho, Michelin, Patten, ve Roberts, 2014; Simnett et al., 2009). Buna göre paydaşları nazarında çevreye olan etkilerinin daha ciddi olduğu değerlendirilen sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımladıkları sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma faaliyetlerine daha fazla yönelmeleri beklenmektedir. Bunun nedeni; işletme ve paydaşları arasında sürdürülebilirlik raporu yayımlayarak bir iletişim mekanizması kurmak ve bu raporlara sunulacak bağımsız güvenceyle içerdiği bilginin güvenilirliğini artırarak işletmenin paydaş beklentilerini karşılamak için yaptıklarını etkin bir şekilde ifade etme arzusudur. Böylece işletmeler, paydaşları nazarında

meşruiyet kazanma ve faaliyetlerinin sürdürülebilirlik odaklı olduğunu gösterme amacına ulaşmış olmaktadır.

Tablo 9’da sunulan bulgular Tablo 8’de raporlanan bulgularla birlikte değerlendirildiğinde iki çıkarım daha yapılabilir. Bunlardan birincisi, literatürde yapılan çalışmalarda öne sürüldüğü gibi, güçlü bir paydaş baskısının Türkiye’de çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde olmamasıdır. Dolayısıyla bu durum, işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararını diğer işletmelere göre farklılaştırmamaktadır. Dahası, çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler yayımladıkları sürdürülebilirlik raporunun güvenilirliğini artırmak için diğer işletmelere göre anlamlı bir şekilde daha az bağımsız güvence hizmeti almaktadır. Bu kapsamda sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararına ilişkin yapılan değerlendirmeler bağımsız güvence için de geçerli olabilir. Diğer bir ifadeyle, güçlü paydaş baskısının eksikliği ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde toplumun sürdürülebilirlik raporlamasıyla ilgili işletmeler üzerindeki baskısının gelişmiş ülkelere göre nispeten düşük olması (Momin ve Parker, 2013) elde edilen bulguların arkasında yatan sebep olarak değerlendirilebilir. İkincisi ise daha önce de ifade edildiği gibi, Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması ve bu raporlara sunulan bağımsız güvence konusu nispeten yenidir. Bu kapsamda elde edilen bulguların bir başka açıklaması veri kısıtı ile ilgilidir. Dolayısıyla bulguların bu kapsamda değerlendirilmesi ve ilerleyen dönemde konunun yeniden incelenerek çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin durumunun belirlenmesi diğer ülke örnekleriyle Türkiye’deki durumun karşılaştırılması açısından faydalı olabilir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen ikinci ek analiz ise finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelere ilişkindir. Finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere göre daha farklı varlık/kaynak yapılarına sahip olmalarının çalışma bulguları üzerindeki etkisini elimine etmek amacıyla literatürdeki çalışmalar çoğunlukla bu işletmeleri analizlerin dışında tutmaktadır (Bose, Ali, Hossain, ve Shamsuddin, 2021). Bu doğrultuda çalışma veri setinde yer alan finansal işletmelere ait gözlemler çıkartılarak analizler tekrar edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Finans Dışı Sektör İşletmelerine Ait Bulgular

<i>Panel A. Finans Dışı Sektör İşletmelerinin Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlama Kararına Etki Eden Faktörler</i>						
Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Büyüklik	1.446*** (0.092)	0.675** (0.273)	0.306 (0.429)	0.453 (0.384)	0.373 (0.423)	0.613*** (0.237)
Kaldıraç	2.106*** (0.730)	5.155** (2.017)	4.941** (2.326)	3.506* (1.979)	4.762** (2.368)	6.773*** (2.262)
Karlılık	0.013*** (0.003)	-0.109*** (0.038)	-0.065* (0.035)	-0.106** (0.044)	-0.067 (0.041)	-0.083** (0.041)
PDDD	0.021 (0.059)	0.302* (0.162)	-0.006 (0.197)	0.149 (0.124)	-0.060 (0.222)	0.172 (0.180)
Ybüyüklik		0.193** (0.087)				
Ybağımsızlık		0.003 (0.019)				
Ycinsiyet		0.066*** (0.021)				
CEOikilik		0.406 (0.802)				
ESGs			0.101*** (0.026)			
ENVs				0.085*** (0.021)		
SOCs					0.096*** (0.021)	
GOVs						0.008 (0.011)
Yıl Sabit	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sektör Sabit	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sabit	-35.060*** (2.013)	-18.170*** (6.155)	-10.770 (9.380)	-12.420 (8.698)	-11.760 (9.413)	-14.720*** (5.489)
Gözlem	3,419	303	311	311	311	311
Pseudo R ²	0,574	0,413	0,442	0,421	0,468	0,414
<i>Panel B. Finans Dışı Sektör İşletmelerinin Bağımsız Güvence Hizmeti Alma Durumu</i>						
Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Büyüklik	0.451*** (0.154)	0.150** (0.061)	0.349 (0.307)	0.388* (0.190)	0.195* (0.106)	0.060 (0.272)
Kaldıraç	3.132*** (0.957)	3.113** (1.257)	3.743** (1.711)	3.441* (1.930)	3.310*** (1.277)	3.962*** (1.494)
Karlılık	0.015* (0.008)	-0.040 (0.041)	0.004 (0.052)	0.012 (0.050)	-0.002 (0.043)	-0.014 (0.049)
PDDD	0.145* (0.078)	0.030 (0.148)	0.051 (0.138)	-0.018 (0.144)	0.031 (0.130)	0.117 (0.148)
Ybüyüklik		0.041 (0.059)				
Ybağımsızlık		-0.027 (0.019)				
Ycinsiyet		0.039** (0.018)				
CEOikilik		-0.201 (0.729)				
ESGs			0.092*** (0.022)			
ENVs				0.071*** (0.017)		
SOCs					0.039*** (0.012)	
GOVs						0.013 (0.012)
Yıl Sabit	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sektör Sabit	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
Sabit	-13.870*** (3.485)	-12.299** (6.006)	-13.038* (7.164)	-9.275 (7.356)	-9.200* (5.220)	-7.821 (6.347)
Gözlem	247	247	247	247	247	247
Pseudo R ²	0,364	0,331	0,374	0,352	0,342	0,313

Tablo 10 - Panel A finans dışı sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararını etkileyen faktörlere ilişkin bulguları sunarken, Panel B bu örneklem grubu için yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma kararını etkileyen faktörlere ilişkin bulguları raporlamaktadır. Panel A ve Panel B’de raporlandığı gibi çalışma örnekleminden finans sektöründe faaliyet gösteren işletmeler çıkarıldığında elde edilen bulguların nitelik olarak Tablo 6 ve Tablo 7’de sunulan bulgulardan farklı olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlamaları ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarını etkileyen faktörlere ilişkin yapılan yorumlar finans sektörü işletmelerinin örneklem dışında bırakıldığında da geçerliliğini korumaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

BIST TÜM Endekste işlem gören işletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayımlama ve yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma kararlarına etkisi olan faktörlerin incelendiği bu çalışmada; (i) fark testleri vasıtasıyla sürdürülebilirlik raporlaması yapan ve yapmayan işletmelerin finansal karakteristikleri, kurumsal yönetim yapıları ve sürdürülebilirlik performanslarına göre farklılık gösterip göstermedikleri, (ii) işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararına etki eden faktörler ve (iii) yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma kararını etkileyen faktörler incelenmiştir. Spesifik olarak, son yıllarda farklı çevreler tarafından gittikçe daha fazla önem verilen “finansal olmayan raporlama” konusu Türkiye’de BIST TÜM Endeks düzeyinde incelenerek konuya ilişkin faydalı çıkarımlar sunulması hedeflenmiştir.

Çalışmadan elde edilen bulgular işletme büyüklüğünün, kaldıraç ve kârlılık oranlarının, yönetim kurulu büyüklüğünün, kadın üye oranının ve sürdürülebilirlik performansının işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama olasılıklarını artırdıkları tespit edilmiştir. Ek olarak, varlık ve kaldıraç oranı yüksek, yönetim kurulunda oransal olarak daha fazla kadın üyeye sahip olan ve yüksek sürdürülebilirlik performansına sahip işletmelerin yayımladıkları sürdürülebilirlik raporlarına bağımsız güvence hizmeti alma eğiliminde oldukları görülmüştür. Elde edilen bulguların büyük ölçüde mevcut literatürle uyumlu olduğu değerlendirilmiştir (Cheng, 2008; Clarkson et al., 2008; Cormier et al., 2005; Reguera-Alvarado et al., 2017; Simnett et al., 2009).

Yapılan ek analizlerde işletmelerin çevreye hassas sektörlerde faaliyet göstermelerinin sürdürülebilirlik raporu yayımlama kararları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilirken, bu sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarına diğer sektör işletmelerine göre anlamlı bir şekilde daha az bağımsız güvence hizmeti aldıkları tespit edilmiştir. Gözlemlenen bu sonucun, Türkiye’de çevreye hassas sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde sürdürülebilirlik kapsamındaki bilgilerini yayımlamalarına yönelik paydaş baskının gelişmiş ülkelere göre nispeten düşük olması ve konunun Türkiye açısından nispeten yeni bir uygulama olmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmiştir.

Mevcut durumda sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma durumu, Türkiye’deki işletmeler tarafından “gönüllü” olarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle uygulamada, işletmeler açısından önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, çalışma bulgularından da görüldüğü üzere, sürdürülebilirlik performansı yüksek olan işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımladıkları raporlara bağımsız güvence hizmeti alma olasılıkları anlamlı bir şekilde diğer işletmelere göre daha yüksektir. İşletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararlarındaki bu farklılık aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin

sürdürülebilirlik kapsamında kıyaslanmasını güçleştirmektedir. Sürdürülebilirlik raporunda yayımlanan bilgilerin güvenilirliğini anlamlı bir şekilde artırdığı mevcut çalışmalar tarafından ortaya konan (Du ve Wu, 2019) bağımsız güvence hizmeti alma konusundaki farklılık, raporlama yapılsa bile yayımlanan raporların sunduğu bilgilerin paydaşlar açısından güvenilirlik derecelerinde farklılığa neden olmaktadır. Söz konusu uygulama farklılıklarına yönelik olarak düzenleyici kurumlar diğer ülke örneklerinde olduğu gibi (Hindistan, Güney Afrika ve Avrupa Birliğindeki pek çok ülke) mevcut koşullar ve gelecek beklentiler ışığında finansal olmayan bilginin raporlanması ve güvenilirliğinin sağlanmasına yönelik düzenlemeleri hayata geçirebilirler. Dahası, sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti almanın işletmeler açısından düşük sermaye maliyeti (Dhaliwal, Li, Tsang, ve Yang, 2011), etkin risk yönetimi (Cai, Cui, ve Jo, 2016) ve özellikle kriz dönemlerinde işletme ve paydaşları arasında güveni artırarak krizin olumsuz etkilerinden işletmeyi koruması (Lins, Servaes, ve Tamayo, 2017) gibi faydaları dikkate alındığında işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlamaları ve bu raporlarda yayımlanan bilgilerin güvenilirliğine önem vermeleri gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan sürdürülebilirlik raporuna bağımsız güvence hizmeti alma kararlarını etkileyen faktörleri inceleyen bu çalışmanın sınırlıkları mevcuttur. Bu sınırlıklar, gelecek dönemde yapılacak çalışmalar için bazı alanlar ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence hizmeti alımı Türkiye’de gönüllülük esasına dayanan ve nispeten yeni sayılabilecek bir uygulama olduğundan bahisle, gelecekte dönemlerde düzenleyici kurumlar tarafından hayata geçirilebilecek konuyla ilgili düzenlemeler mevcut durumun tekrar incelenmesini gerektirebilecektir. Dahası, yapılacak düzenlemelerin beklenen etkiyi sağlayıp sağlamadığına yönelik çalışmalara da ihtiyaç duyulacaktır. Ek olarak, çalışmada incelenen firma düzeyindeki değişkenlerin (finansal karakteristikler, yönetim kurulu yapısı ve sürdürülebilirlik performansı) temel etkileri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda söz konusu değişkenler arasındaki etkileşim de incelenerek Türkiye özelinde faydalı çıkarımlar yapılabilir. Örneğin, işletmelerin yönetim kurulu yapısını oluşturan değişkenler (yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsızlığı, kadın üye oranı, CEO ikiliği gibi) arasındaki etkileşimin incelenmesi yönetim kurulu yapısı bileşenlerinin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve yayımlanan raporlara bağımsız güvence alımı kararı üzerindeki marjinal etkilerinin ortaya konulması açısından faydalı olabilir. Benzer şekilde, bu çalışmanın konusu edilmese de, incelenen değişkenlerin çevreye hassas sektörler açısından sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bağımsız güvence alma kararı üzerinde marjinal bir etkisinin olup olmadığı gelecek çalışmalar açısından potansiyel bir inceleme konusu olarak değerlendirilmelidir. Son olarak, işletmelerin sürdürülebilirlik raporu yayımlama ve bu raporlara bağımsız güvence hizmeti alma kararını etkileyen diğer faktörler incelenerek Türkiye’deki işletmelere ilişkin bu konudaki bilgi düzeyi artırılabilir. Örneğin, işletmelerin sahiplik yapısının ve faaliyetlerinin ulusal/uluslararası düzeyde olmasının bu kapsamda incelenmesi faydalı çıkarımlar yapılmasına katkı sunabilir.

Kaynakça

- Acar, M.; Temiz, H. (2020), "Empirical Analysis On Corporate Environmental Performance And Environmental Disclosure In An Emerging Market Context", *International Journal Of Emerging Markets*, Vol.15, No.6: 1061-1082.
- Ackers, B. (2009), "Corporate Social Responsibility Assurance: How Do South African Publicly Listed Companies Compare?", *Meditari Accountancy Research*, Vol.17, No.2: 1-17.
- Adams, C., Muir, Ve Hoque, Z. (2014), "Measurement of Sustainability Performance In The Public Sector. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, Vol.5, No.1: 46-67. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-04-2012-0018>
- Aksoy, F. (2019), "İşletmelerde Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçevesi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, C.21, S.2: 324-346.
- Albitar, K., Hussainey, K., Kolade, N.; Gerged, A. M. (2020), "ESG Disclosure and Firm Performance Before and After IR: The Moderating Role of Governance Mechanisms. *International Journal Of Accounting & Information Management*, Vol.28, No.3: 429-444. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-09-2019-0108>
- Allegrini, M.; Greco, G. (2013), "Corporate Boards, Audit Committees and Voluntary Disclosure: Evidence From Italian Listed Companies", *Journal Of Management & Governance*, Vol.17, No.1: 187-216.
- Al-Shaer, H.; Zaman, M. (2016), "Board Gender Diversity And Sustainability Reporting Quality", *Journal Of Contemporary Accounting And Economics*, Vol.12, No.3: 210-222.
- Al-Shaer, H.; Zaman, M. (2019), "CEO Compensation And Sustainability Reporting Assurance: Evidence From The UK", *Journal Of Business Ethics*, Vol.158, No.1: 233-252.
- Altınay, A., Kaki, B., Kestane, A., Soba, M., Dinçer, Ö.; Şik, E. (2017), "Sürdürülebilirlik Endeksinin Bankacılık Sektörü Hisse Senedi Değerlerine Etkileri, Bist Sürdürülebilirlik Endeksi Üzerine Bir İnceleme", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Vol.17, No.34: 264-284.
- Amran, A.; Devi: S. (2008), "The Impact Of Government And Foreign Affiliate Influence On Corporate Social Reporting: The Case Of Malaysia", *Managerial Auditing Journal*, Vol.23: 386-404.
- Andrikopoulos, A., Samitas, A.; Bekiaris, M. (2014), "Corporate Social Responsibility Reporting In Financial Institutions: Evidence From Euronext", *Research In International Business And Finance*, Vol.32: 27-35.
- Atabay, E.; Dinç, E. (2020), "Outsourced Services In Private Healthcare Organizations And ISAE 3402 Assurance Engagement: A Research Focused On Turkey", *Integrity, Transparency And Corruption In Healthcare & Research On Health* (Ed. K. T. Çalıyurt), Singapore: Springer: Vol.1: 41-64.
- Ataman, B.; Güzel, E. (2022), "Sektörel Bazlı Entegre Raporlama İncelemesi: Havacılık Sektörü Üzerine Bir Çalışma", *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Vol.21, No.65: 23-46.
- Ateş: (2021), "GRI Uyumlu Sürdürülebilirlik Raporlamasında Firma Düzeyinde Belirleyici Faktörler", *Journal Of Accounting And Taxation Studies*, Vol.14, No.2: 541-567.
- Ayunitha, A., Sulastrı, H., Fauzi, M., Azis, M.; Nugraha, N. (2021), "Does The Good Corporate Governance Approach Affect Agency Cost?", *Solid State Technology*, Vol.63, No.4: 3760-3770.
- Baixaoli-Soler, J. S., Belda-Ruiz, M.; Sanchez-Marin, G. (2015), "Executive Stock Options, Gender Diversity In The Top Management Team, And Firm Risk Taking", *Journal Of Business Research*, Vol.68, No.2: 451-463.
- Bose, Ali, M. J., Hossain, Ve Shamsuddin, A. (2021), "Does CEO–Audit Committee/Board Interlocking Matter For Corporate Social Responsibility?", *Journal Of Business Ethics*, 1-29.
- Boyd, B. (1990), "Corporate Linkages And Organizational Environment: A Test Of The Resource Dependence Model", *Strategic Management Journal*, Vol.11, No.6: 419-430.

- Böegel, P. M. (2019), "Company Reputation And Its Influence On Consumer Trust In Response To Ongoing CSR Communication", *Journal Of Marketing Communications*, Vol.25, No.2: 115-136.
- Braam, G.; Peeters, R. (2018), "Corporate Sustainability Performance And Assurance On Sustainability Reports: Diffusion Of Accounting Practices In The Realm Of Sustainable Development", *Corporate Social Responsibility And Environmental Management*, Vol.25, No.2: 164-181.
- Brammer V., Pavelin V. (2006), "Voluntary Environmental Disclosures By Large UK Companies", *Journal Of Business Finance & Accounting*, Vol.33, No.7-8: 1168-1188.
- Buallay, A.; Al-Ajmi, J. (2019), "The Role Of Audit Committee Attributes In Corporate Sustainability Reporting: Evidence From Banks In The Gulf Cooperation Council", *Journal Of Applied Accounting Research*, Vol.21, No.2: 249-264.
- Cai, L., Cui, J.; Jo, H. (2016), "Corporate Environmental Responsibility And Firm Risk", *Journal Of Business Ethics*, Vol.139, No.3: 563-594.
- Casey, R. J.; Grenier, J. H. (2014), "Understanding And Contributing To The Enigma Of Corporate Social Responsibility (CSR) Assurance In The United States", *Auditing: A Journal Of Practice & Theory*, Vol.34, No.1: 97-130.
- Celayir, D. (2020), "Kurumsal Yönetim Açısından Sürdürülebilirlik Raporlarının Güvencesi Ve Borsa İstanbul (BIST) Sürdürülebilirlik Endeksi Üzerinde Bir İnceleme," *Business & Management Studies: An International Journal*, C.8, S.1: 20-44.
- Chen, L., Han, M., Li, Y., Megginson, W. L.; Zhang, H. (2021), "Foreign Ownership And Corporate Excess Perks", *Journal Of International Business Studies*, Vol.34: 72-93.
- Chen, Y., Wang, Y.; Lin, L. (2014), "Independent Directors' Board Networks And Controlling Shareholders' Tunneling Behavior", *China Journal Of Accounting Research*, Vol.7, No.2: 101-118.
- Cheng, M. M., Green, W. J.; Ko, J. C. W. (2015), "The Impact Of Strategic Relevance And Assurance Of Sustainability Indicators On Investors' Decisions", *Auditing: A Journal Of Practice & Theory*, Vol.34, No.1: 131-162.
- Cheng: (2008), "Board Size And The Variability Of Corporate Performance", *Journal Of Financial Economics*, Vol.87, No.1: 157-176.
- Cho, C. H., Michelon, G., Patten, D. M.; Roberts, R. W. (2014), "CSR Report Assurance In The USA: An Empirical Investigation Of Determinants And Effects", *Sustainability Accounting, Management And Policy Journal*, Vol.5, No.2: 130-148.
- Cho, C. H.; Patten, D. M. (2007), "The Role Of Environmental Disclosures As Tools Of Legitimacy: A Research Note" *Accounting, Organizations And Society*, Vol.32, No.7-8: 639-647.
- Clarkson, P. M., Li, Y., Richardson, G. D.; Vasvari, F. P. (2008), "Revisiting The Relation Between Environmental Performance And Environmental Disclosure: An Empirical Analysis", *Accounting, Organizations And Society*, Vol.33, No.4-5: 303-327.
- Clarkson, P., Li, Y., Richardson, G.; Tsang, A. (2019), "Causes And Consequences Of Voluntary Assurance Of CSR Reports: International Evidence Involving Dow Jones Sustainability Index Inclusion And Firm Valuation", *Accounting, Auditing Accountability Journal*, Vol.32, No.8: 2451-2474.
- Cohen, J. R.; Simnett, R. (2014), "CSR and Assurance Services: A Research Agenda", *AUDITING: A Journal Of Practice & Theory*, Vol.34, No.1: 59-74.
- Cordeiro, J. J.; Tewari, M. (2015), "Firm Characteristics, Industry Context, And Investor Reactions To Environmental CSR: A Stakeholder Theory Approach" *Journal Of Business Ethics*, Vol.130, No.4: 833-849.
- Cormier, D., Magnan, M.; Van Velthoven, B. (2005), "Environmental Disclosure Quality In Large German Companies: Economic Incentives, Public Pressures Or Institutional Conditions?. *European Accounting Review*, Vol.14, No.1: 3-39.

- Çalışkan, A. (2012), "Sürdürülebilirlik Raporlaması", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Vol.5, No.1: 41-68.
- Çokmutlu, M. E.; Ok, Ş. (2019), "Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi İşletmelerinin Sera Gazı Beyanlarına Yönelik Güvence Denetimleri: ISAE 3410 Güvence Denetim Standardına İlişkin Bir Araştırma", IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Vol.5, 164-174.
- Deegan, C. M. (2019), "Legitimacy Theory: Despite Its Enduring Popularity and Contribution, Time Is Right for A Necessary Makeover. Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol.32, No.8: 2307-2329.
- Deegan, C.; Unerman, J. (2011), Financial Accounting Theory, USA: Mcgraw-Hill.
- Delmas, M. A.; Toffel, M. W. (2011), "Institutional Pressures and Organizational Characteristics: Implications for Environmental Strategy", The Oxford Handbook Of Business And The Natural Environment.
- Demircioğlu, E. N.; Ever, D. (2019), "Sürdürülebilirlik Muhasebesinin Teorik Açından İncelenmesi" Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol.28, No.3: 59-72.
- Dereköy, F. (2018), "Entegre Raporlama Uygulamalarının Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Bağlamında Değerlendirilmesi" Yönetim Bilimleri Dergisi, Vol.16, No.32: 589-608.
- Dhaliwal, D. S., Li, O. Z., Tsang, A.; Yang, Y. G. (2011), "Voluntary Nonfinancial Disclosure And The Cost Of Equity Capital: The Initiation Of Corporate Social Responsibility Reporting" The Accounting Review, Vol.86, No.1: 59-100.
- Diñç, E.; Atabay, E. (2016), "Güvence Denetim Standartları ve Güvence Denetim Süreci", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.21, S.Muhasebe Denetimi Özel Sayısı: 1527-1541.
- Dobija, D., Hryckiewicz, A., Zaman, M.; Puławska, K. (2022), "Critical Mass and Voice: Board Gender Diversity and Financial Reporting Quality" European Management Journal, Vol.40, No.1: 29-44.
- Du, K.; Wu:-J. (2019), "Does External Assurance Enhance The Credibility Of CSR Reports? Evidence from CSR-Related Misconduct Events in Taiwan. Auditing: A Journal of Practice Theory, Vol.38, No.4: 101-130.
- Düzer, M.; Önce: (2017), "Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Performans: BİST'te İşlem Gören Şirketler İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz", Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol.2, No.2: 637-648.
- Ece, O. (2018), "Değer Maksimizasyonu İçin Değer Temelli Yönetim İle Kurumsal Sürdürülebilirlik İlişkisinin Belirlenmesi: Bist'da Bir Uygulama", Manas Journal of Social Studies, C.7, S.1: 299-330.
- Eisenhardt, K. M. (1989), "Agency Theory: An Assessment and Review", Academy Of Management Review, Vol.14, No.1: 57-74.
- Emma, G.-M.; Jennifer, M.-F. (2021), "Is SDG Reporting Substantial Or Symbolic? An Examination Of Controversial And Environmentally Sensitive Industries", Journal Of Cleaner Production, Vol. 29, No.126781: 1-17.
- Ertan, Y. (2018), "Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017)", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, C.11, S.3: 463-478.
- Farooq, M. B.; Villiers, C. (2017), "The Market For Sustainability Assurance Services: A Comprehensive Literature Review And Future Avenues For Research", Pacific Accounting Review, Vol. 29: 79-106.
- Farooq, M. B.; Villiers, C. (2019), "Sustainability Assurance: Who Are The Assurance Providers And What Do They Do?", Challenges in managing sustainable business, Cham: Palgrave Macmillan: 137-154
- Fernando, S.; Lawrence, S. (2014), "A Theoretical Framework for CSR Practices: Integrating Legitimacy Theory, Stakeholder Theory And Institutional Theory", Journal of Theoretical Accounting Research, Vol.10: 149-178.

- Freeman, R. E. (2010), *Strategic Management: A Stakeholder Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gamerschlag, R., Möller, K.; Verbeeten, F. (2011), "Determinants of Voluntary CSR Disclosure: Empirical Evidence from Germany", *Review Of Managerial Science*, Vol.5, No.2: 233-262.
- Garanina, T.; Kaikova, E. (2016), "Corporate Governance Mechanisms and Agency Costs: Cross-Country Analysis", *Corporate Governance*, Vol.16, No.2: 347-360.
- Garcia, A. S., Mendes-Da-Silva, W.; Orsato, R. J. (2017), "Sensitive Industries Produce Better ESG Performance: Evidence From Emerging Markets", *Journal of Cleaner Production*, Vol.150: 135-147.
- García-Sánchez, I. M., Hussain, N., Khan: A.; Martínez-Ferrero, J. (2022), "Assurance of Corporate Social Responsibility Reports: Examining The Role Of Internal And External Corporate Governance Mechanisms", *Corporate Social Responsibility Environmental Management*, Vol.29, No.1: 89-106.
- Gerekan, B.; Bulut, E. (2018), "Sürdürülebilir Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama: Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporu Yayınlayan Bankalar Üzerine Bir Araştırma", *Sosyal Bilimler Metinleri*, C.2018, S.1: 80-88.
- Gray, R., Javad, M., Power, D. M.; Sinclair, C. D. (2001), "Social and Environmental Disclosure and Corporate Characteristics: A Research Note and Extension. *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol.28, No.3-4: 327-356.
- Gray, R.; Owen, D. A. (1996), "Accounting and Accountability. Changes and Challenges In Corporate Social And Environmental Reporting" London: Prentice Hall.
- Gümrah, A.; Büyükipekçi, S. (2019), "Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporlaması: 2008-2017 Yılları Arası Yayınlanmış Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Vol.21, No.2: 305-323.
- Gündüz, Ç. (2018), "Sürdürülebilirlik endeksi kapsamına alınmanın hisse senedi değerine etkisi: BIST uygulaması", *Bankacılar Dergisi*, S.106: 37-58.
- Güngör, N.; Dincel, C. (2018), "Does Corporate Sustainability Practices Have an Impact on Financial Performance: A Study Based on BIST Manufacturing Firms", *Pressacademia Procedia*, Vol.8, No.1: 9-13.
- Güngör, N.; Şeker, Y. (2022), "The Relationship between Board Characteristics and ESG Performance: Evidence from the Oil, Gas and Coal Sector", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol.6, No.1: 17-37.
- Harjoto, M. A.; Wang, Y. (2020), "Board Of Directors Network Centrality and Environmental, Social and Governance (ESG) Performance", *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, Vol.20, No.6: 965-985.
- Hawani Wan Abd Rahman, N., Mohamed Zain, M.; Hanim Yaakop Yahaya Al-Haj, N. (2011), "CSR Disclosures and Its Determinants: Evidence from Malaysian Government Link Companies", *Social Responsibility Journal*, Vol.7, No.2: 181-201.
- Henry, D. (2010), "Agency Costs, Ownership Structure and Corporate Governance Compliance: A Private Contracting Perspective", *Pacific-Basin Finance Journal*, Vol.18, No.1: 24-46.
- Herbohn, K., Walker, J.; Loo, H. Y. M. (2014), "Corporate Social Responsibility: The Link between Sustainability Disclosure And Sustainability Performance", *Abacus*, Vol.50, No.4: 422-459.
- Hichri, A. (2022), "Corporate Governance and Integrated Reporting: Evidence Of French Companies", *Journal Of Financial Reporting And Accounting*, Vol. 20, No. 3-4: 472-492
- Hörisch, J., Schaltegger, S.; Freeman, R. E. (2020), "Integrating Stakeholder Theory And Sustainability Accounting: A Conceptual Synthesis", *Journal of Cleaner Production*, Vol. 275, No.1:
- Islam, M. A.; Deegan, C. (2008), "Motivations For An Organisation Within A Developing Country To Report Social Responsibility Information: Evidence From Bangladesh", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol.21, No.6: 850-874.

Jensen, M. C.; Meckling, W. H. (1976), "Theory Of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs And Ownership Structure", *Journal Of Financial Economics*, Vol.3, No.4: 305-360.

Karamanou, I.; Vafeas, N. (2005), "The Association Between Corporate Boards, Audit Committees, And Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis. *Journal Of Accounting Research*, Vol.43, No.3: 453-486.

Kardeş Selimoğlu, S.; Özsözgün Çalışkan, A. Ö. (2016a), "Sürdürülebilirlik Bağlamında Uluslararası Güvence Denetimi Standardı GDS ISAE 3410-Sera Gazı Beyanları-I", *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, C.15, S.47: 1-22.

Kardeş Selimoğlu, S.; Özsözgün Çalışkan, A. (2016b), "Sürdürülebilirlik Bağlamında: Uluslararası Güvence Denetim Standardı GDS (ISAE) 3410-Sera Gazı Beyanları-II", *Muhasebe Ve Denetime Bakış*, C.16, S.48: 1-20.

Karğın, M.; Aracı, H.; Aktaş, H. (2013), "Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, C.6, S.1: 27-46.

Kaya, H. P. (2015), "Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri Ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar" *Muhasebe ve Denetime Bakış*, C.15, S.45: 113-130.

Kolk, A.; Perego, P. (2010), "Determinants of The Adoption Of Sustainability Assurance Statements: An International Investigation. *Business Strategy And The Environment*, Vol.19, No.3: 182-198.

Koseoglu, M. A., Uyar, A., Kilic, M., Kuzey, C., & Karaman, A. S. (2021), "Exploring The Connections Among CSR Performance, Reporting, And External Assurance: Evidence From The Hospitality And Tourism Industry. *International Journal Of Hospitality Management*, Vol: 94, No: 102819: 1-19.

Kosnett, J. R. (2007), "Green Is The Next Big Thing", *Kiplinger's Personal Finance*, 32-34.

KPMG. (2020), "The Time Has Come: The KPMG Survey Of Sustainability Reporting 2020. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf> (Erişim: 28.05.2022).

Laksmana, I. (2008), "Corporate Board Governance and Voluntary Disclosure of Executive Compensation Practices. *Contemporary Accounting Research*, Vol.25, No.4: 1147-1182.

Langer, M. (2006), "Comparability Of Sustainability Reports. A Comparative Content Analysis Of Austrian Sustainability Reports", *Sustainability Accounting And Reporting* (Ed. S. Schaltegger, M. Bennett, ve R. Burritt), Netherlands: Springer: 581-602

Liao, L., Lin, T.; Zhang, Y. (2018), "Corporate Board And Corporate Social Responsibility Assurance: Evidence From China", *Journal Of Business Ethics*, Vol.150, No.1: 211-225.

Lins, K. V., Servaes, H.; Tamayo, A. (2017), "Social Capital, Trust, and Firm Performance: The Value of Corporate Social Responsibility During The Financial Crisis. *The Journal of Finance*, Vol.72, No.4: 1785-1824.

Liu, X.; Anbumozhi, V. (2009), "Determinant Factors of Corporate Environmental Information Disclosure: An Empirical Study Of Chinese Listed Companies", *Journal Of Cleaner Production*, Vol.17, No.6: 593-600.

Loana, A.; Mariana, M. (2014), "Study Regarding The Impact Of The Audit Committee Characteristics On Company Performance", *Studies in Business and Economics*, Vol.9, No.2: 5-15.

M. Shamil, M., M. Shaikh, J., Ho, P.-L.; Krishnan, A. (2014), "The Influence Of Board Characteristics On Sustainability Reporting: Empirical Evidence From Sri Lankan Firms. *Asian Review Of Accounting*, Vol.22, No.2: 78-97.

Madi, H. K., Ishak, Z.; Manaf, N. A. A. (2014), "The Impact Of Audit Committee Characteristics On Corporate Voluntary Disclosure", *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol.164: 486-492.

Manetti, G.; Becatti, L. (2009), "Assurance Services For Sustainability Reports: Standards and Empirical Evidence", *Journal Of Business Ethics*, Vol.87, No.1: 289-298.

Martínez-Ferrero, J.; García-Sánchez, I.-M. (2017), "Sustainability Assurance and Cost of Capital: Does Assurance Impact On Credibility Of Corporate Social Responsibility Information?. Business Ethics: A European Review, Vol.26, No.3: 223-239.

Milanés-Montero, P.; Pérez-Calderón, E. (2011), "Corporate Environmental Disclosure And Legitimacy Theory: An Europe Perspective", Environmental Engineering & Management Journal (EEMJ), Vol.10, No.12: 1883-1891.

Momin, M. A.; Parker, L. D. (2013), "Motivations For Corporate Social Responsibility Reporting By MNC Subsidiaries In An Emerging Country: The Case Of Bangladesh", The British Accounting Review, Vol.45, No.3: 215-228.

Needles, B. E., Sari, E. S., Güngör, N., Türel, A.; Can, M. (2019), "Sustainability Reporting And Integrated Reporting: Evidence From Turkish High Performance Companies. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol.12, No.2: 257-270.

Nguyen, H. A., Doan, T. D.; Nguyen, H. L. (2020), "Corporate Governance and Agency Cost: Empirical Evidence from Vietnam", Journal of Risk and Financial Management, Vol.13, No.5: 1-15.

O'Dwyer, B. (2011), "The Case Of Sustainability Assurance: Constructing A New Assurance Service. Contemporary Accounting Research, Vol.28, No.4: 1230-1266.

Oliver, C. (1991), "Strategic Responses to Institutional Processes", Academy of Management Review, Vol.16, No.1: 145-179.

Önder, Ş. (2017), "İşletme Karlılığına Kurumsal Sürdürülebilirliğin Etkisi: BİST' e bir Uygulama", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, C.19, S.4: 937-956

Önce, S.; Çavuş, G. (2020), "Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Finansal Raporlama Kalitesi İlişkisi: BİST'e Kote İmalat İşletmelerinde Araştırma", Muhasebe Enstitüsü Dergisi, C.62: 1-10.

Özhan, Y.; Sultanoğlu, B. (2018), "Sürdürülebilirlik Raporu Kapsamında Çevresel Bilgilerin Raporlanması ve Güvence Denetimi", Muhasebe ve Denetime Bakış, C.17 S.53: 55-76.

Özmen, A., Karakoç, M.; Yeşildağ, E. (2020), "Sürdürülebilirlik Raporlaması: Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan Şirketler Üzerine Bir Uygulama", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.63: 153-174.

Patten, D. M. (2019), "Seeking Legitimacy", Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, Vol.11, No.6: 1009-1021.

Persons, O. S. (2009), "Audit Committee Characteristics and Earlier Voluntary Ethics Disclosure Among Fraud And No-Fraud Firms", International Journal of Disclosure and Governance, Vol.6, No.4: 284-297.

Pfeffer, J.; Salancik, G. R. (2003), The External Control of Organizations: A Resource Dependence Perspective, USA: Stanford University Press.

Radhouane, I., Nekhili, M., Nagati, H.; Paché, G. (2019), "Is Voluntary External Assurance Relevant For The Valuation Of Environmental Reporting By Firms In Environmentally Sensitive Industries? Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, Vol.11, No.1: 65-98.

Rashid, A. (2013), "CEO Duality And Agency Cost: Evidence From Bangladesh", Journal Of Management & Governance, Vol.17, No.4: 989-1008.

Reguera-Alvarado, N., De Fuentes, P.; Laffarga, J. (2017), "Does Board Gender Diversity Influence Financial Performance? Evidence from Spain" Journal of Business Ethics, Vol.141, No.2: 337-350.

Reverte, C. (2009), "Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosure Ratings by Spanish Listed Firms", Journal of Business Ethics, Vol.88, No.2: 351-366.

Rudyanto, A.; Veronica, S. (2018), "The Effect of Stakeholder Pressure and Corporate Governance on the Sustainability Report Quality", International Journal of Ethics and Systems, Vol.34, No.2: 233-249.

Saban, M., Küçük, H.; Küçük, M. (2017), "Kurumsal Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlama Çerçevesi ve Sürdürülebilirlik Raporlamasında Muhasebenin Rolü", İşletme Bilimi Dergisi, C.5, S.1: 101-115.

Sassen, R., Hinze, A.-K.; Hardeck, I. (2016), "Impact Of ESG Factors on Firm Risk in Europe. Journal of Business Economics, Vol.86, No.8: 867-904.

Shamil, M., Shaikh, J., Ho, P.-L.; Krishnan, A. (2014), "The Influence of Board Characteristics on Sustainability Reporting: Empirical Evidence from Sri Lankan Firms", Asian Review Of Accounting, Vol.22, No.2: 78-97.

Shen, H., Wu, H.; Chand, P. (2017), "The Impact of Corporate Social Responsibility Assurance on Investor Decisions: Chinese Evidence. International Journal of Auditing, Vol.21, No.3: 271-287.

Simnett, R., Vanstraelen, A.; Chua, W. F. (2009), "Assurance on Sustainability Reports: An International Comparison. The Accounting Review, Vol.84, No.31: 937-967.

Simoni, L., Bini, L.; Bellucci, M. (2020), "Effects of Social, Environmental, and Institutional Factors on Sustainability Report Assurance: Evidence from European Countries", Meditari Accountancy Research, Vol.28, No.6: 1059-1087.

Singh, M.; Davidson, W. N. (2003), "Agency Costs, Ownership Structure and Corporate Governance Mechanisms", Journal of Banking & Finance, Vol.27, No.5: 793-816.

Siregar: V.; Bachtiar, Y. (2010), "Corporate Social Reporting: Empirical Evidence from Indonesia Stock Exchange", International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Vol.3, No.3: 241-252.

Solomon, A.; Lewis, L. (2002), "Incentives and Disincentives for Corporate Environmental Disclosure", Business Strategy and the Environment, Vol.11, No.3: "154-169. <https://doi.org/10.1002/bse.328>

Soytaş, M., Denizel, M., Uşar, D.; Ersoy, İ. (2017), "Sürdürülebilirlik Yatırımlarının Finansal Performansa Etkisi: Türkiye Örneği", Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, C.15, S.2: 140-162.

Stobierski, T. (2021), "What Is Sustainable Investing? Harvard Business School Online. <https://online.hbs.edu/blog/post/sustainable-investing> (Erişim: 28.5.2022).

Sultankhanova, G., Yanik: S.; Ayanoğlu, Y. (2019), "Sürdürülebilirlik Raporlarına Verilen Güvence Beyanlarının İçerik Analizi", Muhasebe ve Denetim Bakış, C.19, S.58: 25-50.

Şahin, Z., Çankaya, F.; Karakaya, A. (2018), "Sürdürülebilirlik Raporlarının Sektörlere ve Yıllara Göre Analizi", Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, C.20: 17-32.

Şahin, Z.; Çankaya, F. (2018), "KOBİ'lerde Sürdürülebilirlik Raporlaması ve Türkiye Örneği", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.18, S.4: 117-132.

Şeker, Y.; Atasel, O. Y. (2021), "Firmaların Çevresel Sürdürülebilirlik Değerleri ve Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Bir Araştırma", Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.14, S.39: 722-761.

Tagesson, T., Blank, V., Broberg, P.; Collin: O. (2009), "What Explains The Extent And Content Of Social And Environmental Disclosures On Corporate Websites: A Study Of Social And Environmental Reporting In Swedish Listed Corporations", Corporate Social Responsibility and Environmental Management, Vol.16, No.6: 352-364.

Temiz, H.; Acar, M. (2018), "Sürdürülebilirlik Endeksinde İşlem Gören Firmaların Finansal Performansı: Olay Çalışması Örneği", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.11, S.3: 1971-1987.

Temiz, H.; Varıcı, İ. (2022), "Sürdürülebilirlik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Finansmana Erişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: BIST Örneği", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.9, S.1: 406-431.

Tuan, K. (2019), "Yönetim Kurulu Özelliklerinin Sürdürülebilirlik Raporlarına Etkisi: Borsa İstanbul Örneği", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.36: 233-242.

Tüm, K. (2014), "Kurumsal Sürdürülebilirlik Ve Muhasebeye Yansımaları: Sürdürülebilirlik Muhasebesi", Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Vol.5, No.1: 58-81.

Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu. (2016), <http://csrforall.eu/tr/icerik/reports/csr-ulke-analiz-raporutr-190116.pdf> (Erişim: 28.05.2022).

Uşar, D.; Soytaş, M., (2021), "Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Finansal Performans: Türkiye Üretim Sektörü Örneği", ODTÜ Gelişme Dergisi, S.48: 201-250.

Verrecchia, R. E. (1983), "Discretionary Disclosure", Journal Of Accounting And Economics, Vol.5: 179-194.

Vitolla, F., Raimo, N.; Rubino, M. (2020), "Board Characteristics And Integrated Reporting Quality: An Agency Theory Perspective", Corporate Social Responsibility And Environmental Management, Vol.27, No.2: 1152-1163.

Wang, M.-C. (2017), "The Relationship Between Firm Characteristics And The Disclosure Of Sustainability Reporting", Sustainability, Vol.9, No.4: 1-14.

Yanık, S.; Türker, İ. (2012), "Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C.47: 291-308.

Yıldırım, G., Kocamış, T. U.; Tokur, Ö. T. (2018), "Sürdürülebilirlik ve Firma Performansı: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Şirketleri Üzerine Bir Uygulama", Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, Vol.5, No.15: 90-96.

Zorio, A., García-Benau, M. A.; Sierra, L. (2013), "Sustainability Development And The Quality Of Assurance Reports: Empirical Evidence", Business Strategy And The Environment, Vol.22, No.7: 484-500.

Ekler:EK1- Temel Değişkenlerin Sektörlere¹¹ Ait Ortalama Değerleri

Sektörler	SRYayımlama	Srdışgüvence	ESGs	ENVs	SOCs	GOVs
İletişim	0.141	0.400	43.099	45.916	39.358	48.443
Temel Tüketici Ürünleri	0.078	0.704	54.491	49.057	59.873	49.749
Enerji	0.229	0.000	64.317	58.953	78.644	46.635
Finans	0.161	0.656	56.733	63.069	63.889	47.404
Sağlık	0.013	0.000	25.894	6.349	26.295	36.328
İmalat	0.083	0.129	52.066	49.286	52.213	56.367
Bilgi Teknolojileri	0.008	0.000	59.025	49.887	58.976	59.113
Temel Malzemeler	0.031	0.308	34.367	30.316	34.605	39.547
Yatırım Ortaklıkları	0.002	0.000	32.171	8.247	29.601	62.497
Yardımcı Malzemeler	0.064	0.273	53.125	48.262	53.854	59.938

¹¹ Firmaların sektör sınıflandırması Refinitiv veri tabanı tarafından yapılmıştır. Bu sınıflandırma Küresel Endüstri Sınıflandır Standartlarını (the Global Industry Classificationstandards – GICS) temel almaktadır. Ayrıca bkz. <https://www.msci.com/our-solutions/indexes/gics>

Extended Summary

Determinants of Sustainability Reporting and Independent Assurance Decisions

The aim of this study is to investigate the factors affecting the decision of BIST ALL Index firms to release sustainability reports and to have independent assurance on these reports. Firm size, leverage, profitability, market to book ratio and the sector in which the firm operates are frequently used variables in the literature that focuses on sustainability reports and investigates decisions to have external assurance. Many studies provide evidence demonstrating that there is a positive and significant relationship between firm size and releasing sustainability reporting (Reverte, 2009; Hawani Wan Abd Rahman et al., 2011; Giannarakis, 2014; Ali et al., 2017; Önce and Çavuş, 2020; Koseoglu et al., 2021). However, the results of the relationship between profitability and sustainability reporting are inconclusive and mixed. There are studies documenting positive relationship (Liu and Anbumozhi, 2009; Düzer and Önce, 2017; Temiz and Acar, 2018; Güngör and Dincel, 2018; Yıldırım et al., 2018; Atasel et al., 2020), negative relationship (Jennifer Ho and Taylor, 2007) and there is no relationship between two concepts (Siregar and Bachtiar, 2010; Altinay et al., 2017; Özmen et al., 2020). As for the strand of literature investigating the relationship between releasing sustainability reports, having external assurance and firms' corporate governance mechanism, studies document that there is a positive and significant relationship between firms' corporate governance and sustainability reporting that reduces the agency cost and information asymmetry (Singh et al. Davidson, 2003; Henry, 2010; Rashid, 2013; Garanina and Kaikova, 2016; Tuan, 2019; Nguyen et al., 2020; Ayunitha et al., 2021). In this context, many studies provide evidence documenting that there is a positive relationship between sustainability reporting/external assurance and firms' board of directors characteristics such as board independence, board gender diversity, CEO-chairman separation and board size (Kolk and Perego, 2010; Allegrini and Greco, 2013; Cho et al., 2014; Chen et al., 2014; Cheng et al., 2015; Liao et al., 2018; Al-Shaer and Zaman, 2019; Vitolla et al., 2020; Acar et al., 2021; Hichri, 2022; Dobija et al., 2022). There are also studies examining the relationship between the characteristics of the audit committee and sustainability reporting and these studies provide empirical evidence showing a positive relationship between the two concepts (Karamanou and Vafeas, 2005; Laksmana, 2008; Persons, 2009; Madi et al., 2014; Loana and Mariana, 2014; Buallay and Al-Ajmi, 2019). The sample of the study consists of firms that are traded in the BIST ALL Index between 2010-2020. There are 417 firms in the index. After excluding firm-year observations having missing data, the final sample of the study consists of a total of 4,093 firm-year observations. Reasons for investigating BIST ALL Index can be explained as; (i) Listed firms can be grouped as firms that do/do not release sustainability reports and those that have/do not have independent assurance on these reports, and (ii) it's high inclusiveness in terms of the Turkish sample. Therefore, in line with the purpose of the study, the firm level factors that may have affect the decisions to release sustainability reports and to have independent assurance on these reports can be examined. The data used in the study are obtained from KAP, Refinitiv Eikon and Datastream databases. Logistic regression analysis is utilized in the study. According to findings, firm size, leverage and profitability, board size and board gender diversity, and sustainability performance increase the likelihood to release a sustainability report. Similarly, it is observed that larger firms, have higher leverage, hire more female members on the board of directors, and perform higher sustainability performance tend to have independent assurance on their sustainability reports. These results are consistent with the extant literature (Cheng, 2008; Clarkson et al., 2008; Cormier et al., 2005; Reguera-Alvarado et al., 2017; Simnett et al., 2009). In addition, it is determined that operating in environmentally sensitive sectors does not have a significant effect on firms' decision to publish a sustainability report, while firms operating in these sectors have significantly less independent assurance than other sector firms on their sustainability reports. This result may be observed due to the fact that the stakeholder pressure on firms operating in environmentally sensitive sectors to publish their sustainability information is relatively lower in developing countries such as Turkey compared to developed countries and the issue can be considered a relatively new practice for Turkey. Releasing sustainability reports and having independent assurance for these reports are carried out voluntarily by firms in Turkey leading to a significant difference in practice. For example, when taken into account together with the findings of the study, firms with high sustainability performance are significantly more likely to release sustainability reports and have independent assurance on the reports they publish, compared to other firms. This difference in the decision of firms to release sustainability reports and to have independent assurance makes it difficult to compare the firms operating in the same sector within the scope of their sustainability performance. The difference in having independent assurance (Du and Wu, 2019), which is revealed by extant literature that significantly increases the reliability of the information published in the sustainability report, causes differences in the reliability of the information presented by the reports. Regulatory bodies can implement regulations aiming to encourage firms to report non-financial information and to ensure the reliability of the information by taking into account current situations and future expectations, as in other countries (India, South Africa and many countries in the European Union), to reduce these practical differences and to increase the benefits provided by enhanced sustainability efforts. In this regard, many papers highlight the benefits that can be obtained by releasing reliable sustainability related information such as lowering the cost of capital (Dhaliwal, Li, Tsang, and Yang, 2011), increasing the effectiveness of risk management (Cai, Cui, and Jo, 2016), and protecting the firm from the negative effects of the crisis by increasing trust among the people (Lins, Servaes, and Tamayo, 2017). Therefore, firms are suggested to release sustainability reports and attach importance to the reliability of the information published in these reports.